

Bílé Karpaty

Biele Karpaty

4/2004

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Obec Gabry a Málinky dnes * Bude u Kuželova větrný park?
- * Jak se určuje výměra pozemků * Netopyři Bílých Karpat

Současnou podobu Štítiné nad Vláří nám představí její starostka Marie Hrnčířiková v rozhovoru na str. 2 - 3.

Jedním z hitů letošní Jablečné slavnosti byly nejrůznější jablečné koláče a moučniky. Čtete v rubrice **Akce v Bílých Karpatech** na str. 4.

Výstava Ekologická stopa zaujala velké i malé. Podrobnosti najdete v rubrice **Učíme se od mala** na str. 8.

V rubrice **Okénko architekta** na str. 10 vás Olga Hamšíková seznámí se základními prvky tradiční slovácké architektury.

Článek Martina Šimšy na str. 17 nabízí pohled etnografa na **názvoslovní lidového kroje**.

Obsah:

Úvodník

Pohled ze Skotska 1

Náš rozhovor

Obec Gabry a Málinky dnes 2

Akce v Bílých Karpatech

/ Akcie v Bielych Karpatoch

Konferencia Euroregionu BBK 4

Jablečná slavnost potřetí,
13. česko-slovesný Silvestr 5

Ovoce našich dědů

Stále je co objevovat 6

Vůně ze světnice 7

Učíme se od mala / Učíme sa od mala

Výstava Ekologická stopa, Besedy
pre základné školy 8

Živá voda 9

Okénko architekta

Slovácko 10

Bude u Kuželova větrný park? 11

Obce Bílých Karpat

Suchá Loz 12

Lební škola v Hostětíně opět o slámě 13

Zprávy ze Správy / Správy zo Správy

Památný strom (17), Biele Karpaty
a Natura 2000 14

Krátké zprávy 15

Pole neorané

Starostlivosť o bielokarpatské lúky 16

Názvy mužských součástek
lidového kroje (1) 17

Recenze

Strašidla, Příručky Sapard 18

Jak se určuje výměra pozemků 19

Ekojarmark v Lucembursku 20

Tajemství přírody / Tajomstvá prírody

Netopýři v Bílých Karpatech 21

Pohádka

O chytré žluvě 22

Zelená planeta

Na samotě u lesa 22

Probuzení, Zelená planeta 23

Slovníček 23

Pro chytré děti 24

Tradiční pohádku Pavla Bezděčky, tentokrát O chytré žluvě, najdete na str. 22.

Pohled ze Skotska

Na počátku září se v Radějově uskutečnil mezinárodní seminář *Managing Orchards for Biodiversity - Udržování sadů pro zachování biodiverzity*. Akci organizovala ZO ČSOP Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou pro evropskou organizaci Eurosite. Sešli se účastníci z Irska, Skotska, Anglie, Francie, Nizozemí, Slovinska, Maďarska a České republiky, aby si vzájemně předali zkušenosti ze svých domovských zemí. O své dojmy ze čtyřdenního setkání se s námi podělila i paní Catherine Lloyd ze Skotska.

„Už cesta vlakem z Prahy naznačila, co mě čeká v Bílých Karpatech - ovocné stromy v zahradách domů, v zahrádkářských koloniích, na mezích i podél trati. A začala jsem chápat, že charakter krajiny přímo vybízí k uspořádání konference o starých sadech a jejich biodiverzitě - nemyslím si, že bych kdy viděla tolik ovocných stromů! A to ještě nebylo všechno - brzy jsem přivýkla ovocným stromům natlačeným do malých předzahrádek, alejím očíslovaných stromů mezi vesnicemi a řadám stromů v záhumenkách, o které lidé pečují spolu s kukuřicí a dýněmi. A nakonec procházka Zahradami pod Hájem, tamním novým sadem a po Pahrbech - to bylo fantastické. Už první pohled nasvědčoval tomu, že bylo uděláno hodně práce pro záchranu starých odrůd a také snaha rozšířit zrůdnost roubování a prořezávky stromů mezi další zájemce o sadaření.“

Myslím, že všichni účastníci semináře nezapomenou na překvapení poté, kdy kousli do zralé hrušky, jejíž dužnina vypadala shnilá, a přitom byla jedlá! Asi nikdo z nás do té doby neviděl ony pruhované hrušky „Char-

kule“, velice nevšední a pěkné. A přidáme-li k tomu pozvánku do dvora s ochutnávkou sousedovy hruškovice - to bylo něco zvláštního.

Ještě jsem se nestačila zmínit o samotné konferenci, ale tak to často bývá, že se vzpomíná spíše na celkové zážitky než pouze na samotný program. Dozvědět se něco více o českém projektu záchranu starých sadů a inventarizaci krajových odrůd bylo opravdovým potěšením. V průběhu semináře nám byly poskytnuty informace o mnoha různých typech starých sadů, jako například o hrušňových sadech v severní Francii, zajímavém projektu ve francouzských Pyrenejích, který se snaží o maximální zapojení místních lidí, nebo třeba o oživení sadů ve slovinském regionálním parku Kozjanski či extenzivních sadech v národním parku Bükk v Maďarsku. V porovnání s nimi se britské příspěvky o sadech zakládaných komunitou místních lidí a o snaze zachovat zbytečky starých sadů jeví jako nedostatečné.

Přesto jsem se cítila hrdá na naši Orchard Group ve městě Fife na východě Skotska, kdy hrstka lidí zachránila téměř tisíc ovocných stromů v záhumenkách obyvatel města. Byly znovuobjeveny staré odrůdy, tento rok byl s pomocí dětí vysazen nový sad, aby byla zachována 800 let stará tradice pěstování hrušní, jabloní a slivoní, kterou započali mniši z nedalekého kláštera.

Další z příspěvků semináře mi opět potvrdily, jak je důležité pro biodiverzitu zachovat v sadě stromy různého stáří a vůbec jak je důležité pro každý z druhů živočichů a rostlin zvolit ten správný způsob hospodaření.

Netroufám si hodnotit bohatství, které konference přinesla - hovořilo mnoho lektorů na různá

Catherine Lloyd pracuje jako koordinátorka pro biodiverzitu v oblasti řeky Tay ve Skotsku, Velká Británie. Ve svém volném čase působí jako předsedkyně organizace Central Core Network, která se věnuje problematice sadů - obnově starých sadů, zakládání nových sadů i zachování starých skotských odrůd ovoce.

témata, také šíře záběru byla velká. Estetické hodnoty, finance a granty, legislativa Evropské unie, problematika zhodnocení úrody ovoce - to zdaleka není všechno, co bylo na semináři diskutováno.

Obě exkurze byly nesmírně zajímavé - o kvalitách moštárny a sušárny ovoce v Hostětíně nehodlám pochybovat, stejně jako o genovém sadě ve Velké nad Veličkou. Rovněž zajímavá byla zastávka na VIS Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou, kde mě zaujaly staré fotografie Karpat. Nelze zapomenout na rozhled z Vyškovce a na návštěvu Vojšických luk.

Toto všechno přispělo k získání nezapomenutelných zážitků. Bylo o nás dobře postaráno, ubytování bylo skvělé, byli jsme vřele přijati organizátory a lektory, kteří se snažili, abychom si ze semináře odnesli co nejvíce.

Mám sice láhev slivovice, sklenici medu a spoustu fotografií, nic z toho však nepotřebuji, abych si vzpomněla na těch několik nevšedních dní, které jsem strávila v Bílých Karpatech s lidmi, které zajímá totéž - záchrana starých sadů kdekoli v Evropě. Byla bych velmi překvapena, kdyby se někteří z nás účastníků nechtěli vrátit do Karpat, aby shlédli další zajímavé projekty.“

Catherine Lloyd
překlad Hana Poková

Obec Gabry a Málinky dnes

Jedna z obcí Bílých Karpat vznikla spojením dvou vesnic a leží v údolí Bílých Karpat na hlavní komunikaci mezi Brumovem-Bylnicí a Slavičínem asi 3 km západně od Bylnice. Protéká tudy řeka Vlára. Část katastru tvoří hranici se Slovenskou republikou. Víte již, o jakou obec se jedná? Je to Štitná nad Vlárí. Její starostkou je již čtrnáctým rokem paní Marie Hrnčířiková. A s ní vám nyní zprostředkují rozhovor.

V čem je Štitná zajímavá historicky?

„První písemná zmínka o obci se datuje někdy kolem roku 1500, ale osada Štitná vznikla již daleko dříve. Pan PhDr. Petr Kubánek

Kostel svatého Josefa

zpracovává vznik Štitné podle nových podkladů, které získal v Moravském archivu v Brně. Popovjané sice tvrdí, že jejich obec byla starší, ale podle materiálů, které jsou k dispozici, to není pravda. A projel tudy Tomáš Garrigue Masaryk, náš první prezident. To se ví.

Mezi prvními domky vedle cesty od sousední Bylnice stojí nejstarší památka - Boží muka, připomínající boje našich osadníků s tureckými nájezdníky. Údajně by se tam měl nacházet jejich hromadný hrob. Ale jedná se o neověřenou informaci."

Já mám Štitnou spojenou spíše

se jmény Gabry a Málinky...

„Ano, jejich jména nese i základní škola. Ale jejich otec, pan učitel Tauber, nebyl výraznou štitenskou osobností. Jediné, co nás ještě osobněji váže a poutá k jejich příběhům, je paní spisovatelka Marie Kubátová, vnučka pana učitele Taubera a dcera Amálie Kutinové (Málinky z knížky). Dokud mohla, jezdila ona k nám, letos my jsme byli navštívit ji společně s paní ředitelkou zdejší základní školy."

Udržely se ve Štitné nějaké zajímavé tradice?

„Co se týká zvyků, největším je štitenská pouť, a já bych byla ráda, aby se zachovala. Ona se sice koná v takovém až možná nezdravém rozsahu, ale když jsem chtěla zavést některá opatření, tak mě všude na okolí bylo řečeno, že jestli to omezím, tak tím pouť úplně zruším.

Plánujeme, že se náměstí vyčlení pouze na řemesla. Už jsem řemeslníky loni oslovila, bylo jich zde asi pět, jenomže je to zase o tržbě. A také než si řemeslníci zvyknou a naučí se sem jezdit. Protože tu nikdy nebyvalo, tak to bude chvílečku trvat."

A ještě nějaké zvyky, které stojí za zmínku?

„Snad jako všude, známé je stavění a kácení Máje. Pomlázka, tak jak jsme byli zvyklí, už skončila. Ženy chodily na muže oplátkou v pondělí, to už se dnes nevidí. No a začali jsme novou tradici - 'Popovské hudební slavnosti'. Jsou to vystoupení cimbálových muzik a původní hudby. Můžeme vlastně tvrdit, že se jedná o přehlídku lidových souborů. A letos to byl již 4. ročník. Dá se

říci, že popovské písničky se hrají široko daleko, míváme tady hosty i ze Slovenska. Akce se koná na pouť Petra a Pavla v Popově. Současně se slavností proběhlo odhalení pamětní desky Milana Rastislava Štefánika na zdejší požární zbrojnici."

Myslíte, že je Štitná zajímavá pro turisty?

„Na tuto oblast se chceme zaměřit. Vše záleží na tom, zda se nám podaří vybudovat cykloturistickou stezku, která by vedla z Luhačovic až na hranici se Slovenskou republikou v Sidonii. To by, myslím, pomohlo. Stezka je ve fázi zpracovávání projektové dokumentace, jednotlivé instituce se vyjadřují ke stavebnímu povolení. S tím chceme propojit cestu, budu ji nazývat cyklostezkou, která by vedla zadem do Valentova, čímž bychom se přiblížili ke Kochavci. Vzhledem k tomu, že tam už cesta je, vznikl by okruh vhodný pro cyklisty. V zimních měsících využívají lyžaři na běžkách trasy po hřebenech našich kopců. Na pěší turistiku tady nejsou takové památky, které by lidi lákaly."

Je zde třeba nějaký sportovní areál?

„Zatím k nám jezdí hodně lidí do rekreačního střediska Obárané, kde je dokonce i rehabilitační středisko, tenisové kurty a malý venkovní bazén. Pro další sportovní vyžití slouží právě sportovní areál, a to včetně

koupání a míčových her. Máme zde koupaliště, to je po rekonstrukci šaten a sociálního zařízení, byl postaven nový bufet. Chtěli bychom vybudovat také dětské brouzdaliště. K tomu už je vše připraveno, pět let se položí fólie a malinké děti budou mít svůj koutek.

Naším dalším velkým plánem je rekonstrukce stávajícího lyžařského vleku. V současné době se zpracovává projekt. Rozpočet bude činit zhruba 4 miliony a je v něm zahrnuto i pořízení sněhové techniky, nějaká repasovaná rolba, děla na zasněžování a větrolamy. Zatím nemáme jasné, zda zřídit jeden kratší a druhý delší vlek, nebo jeden až úplně nahoru. Hlavní lyžařskou silou by měli být naši školáci, aby nemuseli nikam dojíždět, ale vlek je určen pro všechny z okolí. Předpokladem úspěchu stejně zůstává, že vyjde zima. Loňská sezóna se podařila."

Ještě něco zajímavého se ve Štítně buduje?

„V současné době předěláváme naši bývalou starou školu na dům s pečovatelskou službou. Na stole mi teď právě leží dopisy pro jednotlivé žadatele, zda i nadále mají zájem o umístění i za podmínek, které obec má. Rozpočet se pohybuje v rozmezí 16-17 milionů. Získali

Boží muka

Pohled na obec od Popova

jsme dotaci a zbytek financuje obec z vlastního rozpočtu. To je podmínka poskytování dotací.

Obec Štítná i Popov jsou plynofikované. Těžko říct, zda se s tím dá chlubit či ne."

Díky čemu získala obec peníze ze CBC Phare na čistírnu odpadních vod (ČOV)?

„Do stavby bylo zapojeno 5 obcí - Štítná nad Vláží - Popov, Brumov-Bylnice, Nedašov, Nedašova Lhota a Návojná. Největší akcí byl přivaděč na ČOV v Brumově. Celkový rozpočet byl původně 118 milionů, z výběrového řízení vyšla vítězně firma, která zaručovala stavbu provést za ca 72 mil. Kč. Efektem je, aby se na kanalizaci napojili všechny veřejné budovy a samozřejmě i občané. Tak je tomu jistě i v ostatních obcích, které jsou na tuto ČOV napojené."

A jak probíhalo financování?

„Největší finanční prostředky byly ze CBC Phare, a to hlavně díky tomu, že jsme příhraniční oblast, 75 % přišlo z Phare, 15 % pocházelo ze Státního fondu životního prostředí ČR a zbytek dofinancovaly jednotlivé obce. V tehdejší době to byla jediná akce, která se uskutečnila v příhraničí České republiky. Evropská Unie nepovažovala příhraniční oblast sousedící ze Slovenskou republikou za nijak dramatickou, možná nás neustále považovali za republiku jednu.

Neštěstím celé akce však bylo, že slovenská strana přistupovala k věci zdilouhavě. Když se obdobná stavba nezačne provádět i na druhé straně a není ani náznak zájmu, práce se nemohly rozběhnout ani u nás. Když se pak věci daly do pohybu, vše se muselo stihnout během jednoho roku. Veškeré podklady byly k dispozici již od roku 1999, avšak výběrová komise schválila zahájení výstavby v září 2001. Ukončení a následná kolaudace proběhly v říjnu 2002.

V konečném důsledku projekt splnil účel, kvůli kterému stálo za to snášet veškeré útrapy a řešit jednotlivé problémy. Celou akci nám připomíná plaketa, kterou máme na budově našeho obecního úřadu, protože jsme nad celou akcí měli patronát."

A jedna taková osobnější otázka - co Vás baví, co ne ve Vašem povolání?

„Ze všeho nejraději mám tu různorodost, potřebu neustále něco shánět a zajišťovat. Příjemná je i práce s lidmi. Naopak mě mrzí všechny pře a různé žabomyší spory. Každý máme svoji pravdu, ale musíme dojít ke společnému řešení. Bohužel, ne každý to rád slyší. Mrzí mě, že v některých věcech musíme postupovat příliš úředně ve vztahu k našim občanům a organizacím. Je to mnohdy zbytečná ztráta času, o financích ani nemluvě."

Marie Petřů

Konferencia Euroregiónu Bílé - Biele Karpaty

V dňoch 14.-15. októbra 2004 sa v Kúpeľnej dvorane v Trenčianskych Tepliciach uskutočnila II. konferencia Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty pod názvom „Implementácia iniciatívy spoločenstva INTERREG III A, C na území ER BBK v období rokov 2004-2006“. Čo sa skrývalo za týmto krkolomným názvom?

Konferencia predstavila možnosti verejného i súkromného sektora, zahŕňajúc podnikateľský i neziskový sektor, uchádzajúc sa o finančné prostriedky zo zdrojov Európskej únie. Cieľom podpory je cezhraničná spolupráca zameraná na rozvoj prihraničných ekonomických a sociálnych centier prostredníctvom spoločných stratégií. O iniciatíve INTERREG III, jej cieľoch a implementácii hovorili viacerí odborníci z oboch strán česko-slovenskej hranice - zástupca Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (Ing. Mikušová), Ministerstva miestneho rozvoja ČR (Ing. Vladimír Šourek), Ministerstva vnútra SR (Ing. Juraj Muravský), splnomocnenec vlády SR (Ing. Viktor Nižňanský), zástupcovia zainteresovaných krajov (Trenčiansky samosprávny kraj, Zlínsky kraj), zástupcovia viacerých bánk. Pútavé ukážky už úspešne realizovaných projektov podporených z eurofondov prezentovali zástupcovia Euroregiónu skla a Euroregiónu Bílé - Biele Karpaty. O praktické skúsenosti z financovania projektov na holandsko-nemeckých hraniciach v Ems Dollart Region sa s účastníkmi konferencie podielil programový manažér INTERREG III Freek Goeree.

Konferenciu organizačne pripravil Euroregión Bílé Biele Karpaty (ER BBK). Prvý namáhavý deň uzavreli účastníci recepciou k 5. výročiu založenia ER BBK spojenou s nadväzovaním kontaktov a tradičným 8. koštom

moravskej a slovenskej slivovice. Druhý deň konferencie uzavreli záverečné odporúčania účastníkov k programu INTERREG III.

Iba pár dní po skončení konferencie Euroregiónu Bílé - Biele Karpaty zverejnilo Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR „Výzvu na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok z Európskeho fondu regionálneho rozvoja - Program iniciatívy spoločenstva Interreg IIIA Slovenská republika - Česká republika“. Hlavné priority programu sú Sociálny a kultúrny

rozvoj a Udržanie krajiny a rozvoj turizmu.

Formulár žiadosti o nenávratný finančný príspevok, príručka pre žiadateľa a iné potrebné dokumenty sú uvedené spolu s výzvou na internetovej stránke Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR. (www.build.gov.sk; www.strukturalnefondy.sk). Možnosť doručenia predkladaných projektov, ktoré budú hodnotené na prvom zasadnutí Spoločného riadiaceho výboru je 7. 1. 2005 do 16.00 hod.

Alena Karasová
Trenčín

Záver z II. konferencie Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty Implementácia Iniciatívy Spoločenstva INTERREG IIIA, C na území ER BBK v období rokov 2004 - 2006, konanej 14. - 15. 10. 2004 v Trenčianskych Tepliciach

Program iniciatívy Spoločenstva INTERREG III A - pre cezhraničnú spoluprácu je vyhlásený na slovensko-českú / česko-slovenskú hranicu na obdobie rokov 2004 - 2006, s územným vymedzením šiestich samosprávnych krajov: v SR Trnavským, Trenčianskym a Žilinským krajom, v ČR Juhomoravským, Zlínskym a Moravskosliezkym krajom. Pre jeho úspešnú implementáciu sa účastníci konferencie - zástupcovia z verejnej správy, podnikateľského a neziskového sektoru z Českej a Slovenskej republiky - zhodli na záver rokovania na nasledovných odporúčaniach:

Vládam SR a ČR, resp. kompetentným ministerstvám:

1. Uskutočnil sa o to, aby sa novo vytvárajúce rozhodovacie a administratívne subjekty organizačnej štruktúry iniciatívy INTERREG IIIA SR/ČR čo najskôr stabilizovali vo svojej činnosti a efektívne plnili svoju funkciu.
2. Rozvíjať partnerstvo na vertikálnej úrovni štruktúry INTERREG - kraje a euroregióny, aby sa bezo zvyšku efektívne využili všetky alokované finančné prostriedky z ERDF v rámci iniciatívy INTERREG III A na slovensko-českej / česko-slovenskej hranici na celé programové obdobie 2004 - 2006.
3. Aby existovala kvalitná obojstranná informačná komunikácia sprostredkovateľských subjektov iniciatívy INTERREG III A SR/ČR obidvoch národných častí.
4. Aby projekty, ktoré budú vybrané pre podporu z ERDF, boli čo najkvalitnejšie a splnili svoj účel pre obe strany hranice.
5. Príbežne zverejňovať aktuálny stav čerpania prostriedkov iniciatívy INTERREG III A na jednotlivé priority, opatrenia a roky.

Vzhľadom na súčasnú prípravu Európskej komisie na nové plánovacie obdobie 2007 - 2013 účastníci konferencie žiadajú:

1. Zintenzívniť vzájomnú komunikáciu na úrovni kompetentných rezortov, samosprávnych krajov a euroregiónov na slovensko-českej hranici pri príprave ďalšieho programovacieho obdobia.
2. Zaujať spoločné slovensko-české / česko-slovenské stanovisko v dôležitých otázkach formy a obsahu cezhraničnej a interregionálnej spolupráce v rokoch 2007 - 2013.

Účastníci konferencie ocenili podporu predsedov Slovensko-českej a Česko-slovenskej medzivládnej komisie pre cezhraničnú spoluprácu regionálneho rozvoja na území Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty do roku 2006.

Jablečná slavnost potřetí

Už třetí rok přivítal Hostětín návštěvníky Jablečné slavnosti. Pro každou věkovou skupinu bylo připraveno hodně aktivit, ale také jeden úkol: přinést s sebou na slavnost domácí jablečný štrúdl. Těch, kteří napeklí, bylo přes padesát a celkem se seskládal štrúdlový „had“ o délce 32 m.

Aby jablečných moučníků nebylo málo, připravily hostětínské hospodyňky přehlídku jablečných moučníků i s recepty. V nabídce byly: jablkové medové řezy, jablečná bábovka s oříškovým grilášem, jablečná buchta sypaná kokosem, jablečné řezy

s bezé čepičkou či kynuté koláče s náplní z jablek. Po přehlídce bylo možné dobroty ochutnat.

Celá slavnost je nejen začátkem další sezóny v hostětínské moštárně - během celého dne byla příležitost ochutnat čerstvě tlačenou jablečnou šťávu, ale také propagací přírodě příznivého hospodaření v krajíně a tradic bělokarpatského kraje. Na náměstí bylo na jarmarku k vidění a koupení např. sušené ovoce, jablečné mošty i mošty z červené řepy, bylinné čaje a další biopotraviny, víněné výrobky, svíčky z včelího vosku, tradiční odrůdy ovocných stromků či drobnůstky vyřezávané ze dřeva.

Domácích jablečných štrúdlů postupně přibývalo. Nakonec vznikl štrúdlový had o délce 32 m.

Nechyběla ani výstava tradičních odrůd ovoce, převážně jablek.

Pořadatelé, občanské sdružení Tradice Bílých Karpat ve spolupráci s obcí Hostětín, děkují všem za pomoc a účast a těšíme se na setkání příští rok v podobném termínu!

Věra Pospíšilíková

13. Česko-Slovenský Silvestr na Pomezí

Tentokrát první „evropský“ proběhne již tradičně ve dnech 29. prosince 2004 - 1. ledna 2005. Pořadatelé jsou Společnost přátel Slovenska ve spolupráci s obcí Strání, Přípravným výborem Slavnosti bratrství Čechů a Slováků na Javořině a turistickým oddílem T.J. Sokol Uh. Brod.

Program:

29. 12. 2004 - od 17.00 hod. sraz ve Starém Hrozenkově na chatě Kordárna.

30. 12. 2004 - přechod hraničního hřebene Bílých Karpat ze Starého Hrozenkova do Strání (jen pro zdatné turisty), odchod ze Starého Hrozenkova od restaurace U Kubánika mezi 8.30-9.30 hod., večer setkání účastníků se starosty příhraničních obcí, představiteli Zlínského kraje a Trenčianského

samosprávného kraje a dalšími hosty.

31. 12. 2004 - výstup na Velkou Javořinu, ve 13.00 hod. setkání u hraničního kamene bratrství Čechů a Slováků a obnovení památní mochy Josefa Vavrouška (kámen či kamínek si každý donese z domova), návrat do Strání, kde bude v restauraci Zámeček probíhat společenský večer s lidovou muzikou a oslava konce starého a začátku nového roku - půlnoc přivítáme u vatry přátelství na náměstí U Zámečku za tónů československé hymny.

Zvání jsou všichni, kteří chtějí strávit Silvestra 2004 v netradičním duchu, podpořit myšlenku česko-slovenské vzájemnosti a vzdát hold Josefu Vavrouškovi (autoru myšlenky této akce), jeho

dceři Petře a všem, kteří přispěli či přispívají k naplňování společných ideálů.

Je možná účast jen v jednom dnu či kterékoliv části. Ubytování ve vícelůžkových pokojích nebo ve vlastních spacácích, občerstvení a stravování zajištěno, vše za rozumné ceny na náklady účastníků.

Prosíme zájemce, aby se nejpozději do 20.12. písemně ohlásili na adrese Společnost přátel Slovenska, Slovanské nám. 3929, 767 01 Kroměříž nebo e-mailu spsslovenska@volny.cz včetně požadavků na ubytování (a na který den). Počet postelí je omezen.

Akce je podporována z Fondu kultury Zlínského kraje

Stále je co objevovat

Je to až neuvěřitelné, že kolem porostu „Zelené slívy“ ve Velké nad Veličkou projdou spousty lidí, nikdo však nemyslel, že by to bylo něco výjimečného. Až v roce 2003 si jí povšiml kdo jiný než pan Ladislav Tomčala.

Původní strom a současný plodící podrost se nachází na konci obce u potoka přes cestu naproti vchodu na Horňácký stadion. Jako rozcestník a orientační bod zde roste také překrásný exemplář letitého jilmu.

Jak se k potoku původní strom dostal, není známo. Rovněž

není známo, jak dlouho slivoň na místě roste. Při prohlídce okolí bylo usouzeno, že ani současné nejstarší kmeny nejsou původní. Nebyly zde vysazeny a zřejmě se jedná o kořenové odnože.

Nicméně v polovině září byly z plodícího porostu odebrány ještě nezralé plody k pozorování, popisu a fotodokumentaci. Byla zjištěna vysoká cukernatost u ještě nevyzrálých plodů. Totéž bylo zjištěno při opakované návštěvě v říjnu roku 2004.

Je zajímavé, že slívy (ať vyzrálé či polozrálé) velmi dobře zasychají a suší se, aniž by nadměrně hnily. Snad díky vysokému obsahu cukrů. Zkouška sušení probíhala pouze v přirozených podmínkách na zastíněném i slunném stanovišti, bez použití umělého tepla. Tedy nikoli v sušárně. Sušené plody chutnaly pikantně, byly nákysečné, občerstvující. Ovšem ta nejdůležitější zkouška je ještě čeká - kvas a slivovice!

V naší pomologické literatuře tento typ slivoně není uveden. Ani v současnosti dostupná zahraniční literatura neuvádí podobnou zelenou slivoň.

Václav Tetera
Pravčice

Zelená slíva

Velikost: střední, $v = 30-35$ mm, $\bar{s} = 25-29$ mm, hmotnost plodů od 14 do 20 g.

Tvar: široce eliptický, menší plody protáhle kulovité, některé připomínají kratší švestku domácí, jiné menší duranci.

Stopka: je dlouhá 14-19 mm, zelená, jen občas s hnědými skvrnkami a je cca 1 mm silná.

V nezralém stavu drží pevně u plodů, rovněž tak při jejich sušení. Stopeční jamka malá, jen o málo větší než rozšířené ukončení stopky. Je plytká a stopka je na bok vychýlená, ale rovná, nezahnutá.

Slupka: pevná, středně silná, mírně lámavá, nedá se od dužniny oddělit v pruzích. Při dozrávání zelená, ožnělá po celém plodu, mění barvu do žlutozelená, něk-

teré plody jsou slámově nažloutlé. Na plodu je zřetelná rýha od stopeční jamky k temeni a je ukončena malou, zřetelnou rezavou tečkou. Na některých plodech se objevuje podélné rzivé, přerušované čárkování. Někdy i velmi husté, zvláště v horní, stopeční části plodu, některé plody jsou však úplně čisté, či jen mírně čárkované.

Dužnina: tmavěji zelená než slupka, proťkaná jemnými cévkami, pevná, tuhá, šfavnatá, sladce nakyslé chuti. Od pecky se neodlučuje, dobře na ni ulpívá. Pevnost je charakteristická při kousnutí, když plod chrupne (jako u třešně-črupek).
Pecka: světle hnědá, protáhlá, vyvinutá, $v = 19-21$ mm, $\bar{s} = 10-12$ mm. Výrazná rýha je umístěna u ostřejšího okraje a často s ním splývá.

Líst: je až 75 mm dlouhý a 50 mm široký, tmavě zelený, jemně pilovitý, někdy s většími zoubky. Řapík tenký, spíše kratší, ca 20 mm dlouhý. Centrální nerv je vyvinutý, boční zřetelné avšak nikterak výrazné.

Vůně ze světlice

Babiččina zahrádka bývala v zimě pustá. Na podzim se sklídila úroda, uložila do sklepa a nezbývalo než čekat opět na teplo. Zato v chalupě se začaly dít podivuhodné věci. Čím méně zbývalo do Vánoc tím více to vonělo - vanilkou, skořicí, hřebíčkem, badyánem. Jsou vůně, které k Vánocům také patří, ale my už je skoro neznáme. Přitom naše babičky by věděly...

Kadidlo

Kadidlo se získává ze stromu zvaného kadidlovník (*Boswellia scara*), který pochází z oblasti Zafaru na jihu Arabského poloostrova a ze Somálska. Je to vlastně vonná pryskyřice z kmene stromu. Získává se z rýh nařezaných do kmene, a poté se nechává zaschnout. Africké a arabské ženy používaly kadidlo jako oční make-up i jako depilační prostředek, my je však známe z jiných souvislostí. Odedávna patří vůně kadidla zcela neodmyslitelně ke křesťanským bohoslužbám všude ve světě. Kadidlo bylo kdysi ceněno natolik, že spolu s myrhou a zlatem patřilo i k darům přineseným právě narozenému Ježíškovi.

K přednostem nepatří jen typická vůně. Bylo používáno také v lékařství, kde se ordinovalo v práškové formě. Má protizánětlivé a stimulační účinky, pro které se přikládalo na rány, bylo inhalováno při bronchitidě či používáno k vyplachování úst a hrtanu. Čínští lékaři předepisovali kadidlo při lepeře a dalších kožních infekcích.

Myrha

Vonná pryskyřice z myrhanovníku (*Commiphora myrrha*) je další z darů, které putovaly za malým Ježíškem. Mnoho zmínek se nachází již ve Starém Zákoně. Jméno pochází z legendy, v níž bohové změnili dívku jménem Myrrha ve strom, aby ji tak ochránili před hněvem otce

obviněného z incestu. Tento keřík pochází z Afriky a Arábie, ale dnešním hlavním pěstitelem je Somálsko. V medicíně je používána pro své silné antiseptické účinky k hojení ran, na rány a odřeniny, k vyplachování úst a při bolestech v krku. Používá se v práškové podobě i jako tinktura.

Kurkuma

Kurkuma (*Curcuma longa*) je vytrvalá bylina. Pochází z Indie, Číny a pěstuje se v Japonsku, v karibské oblasti i na Madagaskaru a v Zakavkazsku. Části, pro kterou se pěstuje, jsou hlízkaté kořeny žluté barvy, které se suší a melou na prášek. Jako koření (nazývané též turmeric) je známa už 2500 let, ale do Evropy se dostala až koncem 1. století, kdy ji počali používat staří Řekové. Teprve v 17. století se stala více rozšířenou. Hlavní použití má jako koření do omáček a masitých jídel, zejména kari, důležitá je také jako barvivo do líkérů a marinád, oleje a sýrů a při výrobě hořčice.

Neméně důležitý je medicínský význam kurkumy. Ukazuje se, že účinně působí proti volným radikálům, což je důležité při boji s rakovinou. Dále je vhodná proti zánětům a velmi dobře působí proti toxickým látkám narušujícím játra. Díky vlivu na krevní destičky snižuje srážlivost krve.

Muškatový květ a ořech

Obě tato koření pochází z plodu muškátovníku (*Myristica fragrans*). Muškátový květ není květ, jsou to kousky oranžově žlutého voskovitého obalu semene muškátovníku, trochu to vypadá jako když na podzim dobýváte vlašské ořechy ze zelené slupky a někdy na nich zůstane taková „žilková košílka“. Tak to je ono. Muškátový ořech není ořech, ale je to vnitřek plodu muškátovníku, který vypadá jako pukavá broskev. Pravlastí muškátovníku jsou Moluky, skupina ostrovů v Malajském souostroví (dnes součást Indonésie). Mušká-

tový oříšek se odtud musel složitě dovážet, dokonce se kvůli němu se bojovalo a z domorodců se stávali otroci. Tresty byly tak kruté, že kdo by oříšek utrl, přišel o ruku.

Ačkoli obě koření jsou dítětem jednoho plodu, jejich chutě jsou odlišné, ale dobře se vzájemně doplňují. Oříšek má širší využití, je výborný do zeleninových jídel a při přípravě hub, muškátový květ se používá méně, do pečiva nebo do květákové polévky, s oříškem chutnají v masitých jídelch. Anglická a německá kuchyně používá jeden díl muškátového květu na dva díly muškátového oříšku, v kuchyni francouzské a italské je tomu právě naopak.

Lékařské využití není tak široké, muškátový květ působí proti nadýmání, oříšek se přidává do nápojů pro zahřátí. Měl by však být užíván jen v malém množství.

Hana Poková

Kurkuma - *Curcuma longa*

A jeden voňavý recept dokonce od babiček našich babiček.

Křehké preclíčky s anýzem

Vezmi půl libry pékne suché přesáté mouky, smíchej do ní čtvrt libry tlučeného prosátého cukru a dvě kávové lžičky přetlučeného anýzu, pokračuj do toho čtyři lody nového másla, dobře to promíchej, vraz do toho dvě celá vejce, zadělej těsto, vyválej a dělej malé preclíčky, pomaž čistý plech bílým voskem, vlož preclíčky naň, pomaž je vejci rozkloktanými, posyp cukrem a nech' je hezky dozlatova upéct.

Jestli nevite, kolik je lot, tak vezte, ze v Českých zemích činil ve středověku 16,06 g a byl 32. částí české libry.

Živá voda

Studenti Purkyňova gymnázia (třída Prima) ve Strážnici se pod vedením profesora fyziky Jiřího Kubálka letos zapojili do projektu „Živá voda pro obec 2004“. Projekt organizuje sdružení pro ekologickou výchovu TEREZA v Praze a zúčastňuje se ho kolem sedmdesáti škol z celé České republiky, z naší oblasti i ZŠ Rokytnice.

V únoru jsme se začali seznamovat s koloběhem vody v přírodě, principem rozvodů vody a ze-

Po splnění úkolů jsme výsledky zaslali pořadatelům do Prahy. Náš projekt byl vyhodnocen jako jeden z nejlepších (skončili jsme na 6. místě) a za odměnu jeli zástupci naší třídy v červnu na závěrečné soustředění do Jizerských hor, kde jsme projekt prezentovali. Na odborném hodnocení projektů se účastnili i zástupci Pražských vodovodů a kanalizací, sponzorů soutěže i ekologičtí odborníci z Univerzity Karlovy v Praze. Program zahrnul exkurzi do úpravy vody pro krajské město Liberec, simulační hru „U jezera“ a výlet do CHKO Jizerské hory s vodní tematikou a celou řadu aktivit.

Část studentů bude pokračovat v projektu i v dalším ročníku. V červnu jsme navázali užší spolupráci s Vodovody a kanalizací Hodonín, jejíž vedení nám umožnilo exkurzi v čistírně odpadních vod ve Strážnici. Tam jsme se vlastním zkoumáním vzorků přitékající a vyčištěné vody přesvědčili, že čistírna má velký význam pro zlepšování kvality vody. Proto se zaměříme na obce v okolí Strážnice, které tyto stavby zatím opomíjejí (například Radějov, Kněždub, Lipov).

**Kolektiv tř. Prima
Purkyňovo gymnázium
Strážnice**

Projekt probíhal ve spolupráci s obecními úřady obcí ležících na toku řeky Veličky, Půjčovnou lodí Strážnice a VaK Hodonín, a.s. Finance byly poskytnuty Purkyňovým gymnáziem, rodiči žáků a Půjčovnou lodí Strážnice. Projekt bude pokračovat i v dalším školním roce.

jména jejího čištění. Poté jsme byli rozděleni do pracovních skupin podle obcí, v nichž bydlíme. Následně jsme zjišťovali v našich domovských obcích, zda je v nich čistírna odpadních vod. V obcích, kde čistírna doposud není, nám přislíbili, že se tímto problémem budou zabývat.

Koncem března a v dubnu jsme začali zkoumat především povodí řeky Veličky a v okolí Strážnice také Bařovský náhon a řeku Moravu. S průzkumem jsme měli začít již počátkem března, ale počasí nám nepříjelo a proto jsme praktickou část projektu mohli začít až po opadnutí jarní vysoké vody. Postupně jsme začali odebírat vzorky z řek v obcích, kterými protékají. Se vzorky jsme potom ve škole prováděli základní chemickou analýzu (obsah dusitanů, dusičnanů, hodnotu pH, tvrdost vody). Výsledky jsme pak zpracovali do tabulky. Ukázaly, že uspokojivá kvalita vody je například ve Strážnici, zato v Louce a Lipově jsme naměřili vyšší obsah dusitanů i dusičnanů.

Kontrola kvality vody přetékané Strážnicí

Řešení:

- Měřeno bylo pH, tvrdost, obsah dusitanů i dusičnanů, zároveň bylo prováděno i pozorování vodních toků z hlediska výskytu tuhých odpadů.
- 23 studentů kontrolovalo kvalitu vody i okolí toku v obcích, které leží na trase řeky Veličky. Jelikož ve Strážnici rovněž protéká voda z Bařova kanálu, další kontrolní skupiny odebíraly vzorky vody i v řece Moravě (zdroj vody v Bařově kanálu) nad Strážnicí, a to ve Veselí nad Moravou. Kromě toho byla kontrolována i voda vytékající ze Strážnice (obce Petrov a Sudoměřice).

Výsledky:

- V první fázi jsme zjišťovali tak zásadní věc, jako je přítomnost čistírny odpadních vod v obci. Je překvapující, že i v Chráněné krajinné oblasti jsou obce, kde žádná čistírna neexistuje a obce raději platí pokuty za znečištění, než by investovaly do budoucnosti. Týká se to i obcí, které měly podle bývalých pravidel financování relativně dobré rozpočty - ty však často investovaly (vzhledem ke struktuře volebních výsledků) na opravu a výstavbu církevních objektů. Je ovšem pravda, že zmíněné obce bez ČOV již mají zahrnuto jejich budování ve volebních programech a je prý jen otázkou času, kdy budou plány realizovány.
- Sbíráni vzorků vody v jednotlivých lokalitách a následné rozbory ve škole nám trvala od března až do počátku května. Výsledky jsou zajímavé, ukazují například pravděpodobně vysoké splašky hnojiv v okolí obcí Louka a Lipov, nepodařilo se však dokázat, kdo může být viníkem.

Výstava Ekologická stopa

Od 4. do 26. října byla výstava instalovaná v přednáškovém sále VIS Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou v rámci Veselských podzimních dnů zdraví. Výstavu navštívilo přes 300 lidí z řad škol i veřejnosti, pro školy byl připraven také výukový program.

Přestože výstava pojednává o naléhavých problémech životního prostředí a společnosti,

nesnaží se nikoho vyděsit a je velmi poutavá po výtvarné stránce. Je pojata jako komiks znázorňující rozhovor mezi panem Juchem a Žuchem s výrazně odlišnými názory, kteří nás provázejí celou výstavou. Navštěvníci byli zaujati nejvíce relaxačními tunely s obrázky vesmíru a přírody, keramickým modelem Velikonočního ostrova nebo městečka.

Co je to vlastně ekologická stopa? Ekologická stopa vychází z jednoduchého principu: zavšim, co člověk potřebuje, je kus země, která poskytuje zdroje nebo dokáže pohlcovat odpady.

Ekologická stopa je tedy plocha země (přesněji ekologicky produktivní země), kterou člověk, město či stát ročně potřebuje k zajištění všech zdrojů a k likvidaci (pohlčení, zneškodnění) odpadů.

Tato výtvarně pojatá výstava byla vytvořena díky spolupráci odborníků a nadšenců. Na jejím vzniku se podílel především výtvarný kroužek v Třeboni, po

odborné stránce ji zaštili společnost IRIS o.p.s. a Ústav pro ekopolitiku. Výstava putuje od dubna 2003 po České republice a navštívila již 12 míst.

Na webových stránkách <http://www.hraozemi.cz/> si můžete vyplnit dotazník a na jeho základě vypočítat, jak velkou máte ekologickou stopu neboli jak jste „ekologicky nároční“.

V měsíci listopadu byla dále výstava umístěna v rámci TSTT v Uherském Brodě. Více ji doporučujeme k umístění i ostatním.

Pokud máte zájem o bližší informace, kontaktujte společnost Iris, o.p.s., tel. 607 623 742, razgova@iris-ops.cz, www.iris-ops.cz

Barbora Duží

Besedy pre základné školy

Správa CHKO Bílé Karpaty aj tento rok pokračuje v organizovaní besied pre žiakov ZŠ vo svojej pôsobnosti. Besedy sú obohatené premietaním diazpozítívov ako aj atraktívnymi názornými ukázkami. Tu je niekoľko základných okruhov:

Chránená krajinná oblasť Bílé Karpaty - stručná prezentácia územia, jeho geologických rastlinných a živočíšnych daností

ako aj problematika jeho ochrany doprevádzaná premietaním diazpozítívov.

Biodiverzita - prednáška objasňujúca tento pojem ako aj jeho potrebu v prírode je obohatená jednoduchou hrou, prostredníctvom ktorej by žiaci mali hlbšie preniknúť do problematiky tohto pojmu.

Odpady - ich rozdelenie,

problematiky likvidácie (či už legálna alebo nelegálna) ako aj návrh riešenia problému.

Včely - stručné pojednanie o ich nezastupiteľnej úlohe v prírode je sprevádzané obrazovým materiálom, hrou ako aj skutočnými včelárskymi pomôckami a časťami úľa.

Globálny svet - prednáška prezentuje problémy dnešnej globálnej spoločnosti, ktoré sa nás týkajú viac ako by sa na prvý pohľad zdalo.

Rastislav Hauk
Nemšová

Slovácko

Slovácko je oblastí rozprostírající se od Strážnice až po Bojkovice, kde začíná přecházet do navazující oblasti Luhačovičského zálesí. Je tvořeno Hornáckem, částí Dolňácka a Záhořím (při řece Olšavě okolo Uherského Brodu). Vyděluje se z něj pouze malá oblast Kopanic, do které patří obce Lopeník, Vyškovec, Vápenice a Žitková.

Osídlení Slovácka bylo utvářeno v souladu s tvarem terénu tvořeným rovinou nebo mírně zvlněnou pahorkatinou, související zemědělskou činností a

Kuželov na leteckém snímku (GEODIS BRNO, spol. s r.o.) a na mapě z roku 1827 - v podtisku stránky)

společenskými potřebami obyvatel. Výsledkem jsou vsi návsiho nebo ulicového typu se souvislou řadovou zástavbou, na kterou navazují úzké záhumnky a další polička, odborně nazývaná délková a traťová plužina. Tento původní charakter si ještě udržel např. Suchov.

Zmíněná typická řadová zástavba je nejdokonalejším stupněm ve vývoji obcí u nás. Řazením půdorysů ve tvaru písmene L vedle sebe vzniká na jedné straně uzavřený veřejný prostor návsi a na straně druhé dvorky kryté před zvědavými pohledy kolemjdoucích i sousedů. Ve slováckých obcích však lze nalézt i jinou než souvislou řadovou zástavbu. Odlišné objek-

ty jsou většinou dokladem starších vývojových stupňů nebo staveb jiného typu. Této problematice se budu věnovat v dalším čísle tohoto časopisu.

Charakteristickým rysem obcí na Slovácku jsou cihlově červené střechy kryté pálenými taškami. Obytné stavby Slovácka jsou převážně omítané, velmi výjimečně lze nalézt spárované režné zdivo. Původní stavení byly postaveny z hlíny, později se užívalo pálených cihel. Dnes často prosazované obytné dřevěnice se zde nevyskytovaly, protože potřebné jehličnaté dřevo tato oblast neposkytovala. Dostupné listnaté řezivo se používalo pouze pro hospodářské stavby, dokladem jsou např. seníky v okolí Javorníka.

Typickým prvkem Slovácka zdobícím vstup do domu bývalo žudro. Tento prvek však dnes již skoro úplně vymizel. Přitom by mohl být velmi příjemným a praktickým prvkem i dnešních obydlí. Nejenže kryje vchodové dveře, ale dává přichozímu návštěvníkovi ihned tušit, kde je hlavní vstup do obydlí.

Žudro - Nová Lhota č. p. 95

Obytná stavení Slovácka přenesená do Skanzenu ve Strážnici

Oproti přizemním obytným stavením na Valašsku nebo Kopanicích má Slovácko některé stavby zvednuté o sýpkové polopatru projevující se na fasádě větracími průduchy nebo malými okénky. Tyto půdní nadezdívky lze dnes výhodně použít pro vybudování podkrovních místností. Případné vikýře potřebné pro osvětlení těchto prostorů je však vhodné umísťovat pouze směrem do dvora. Důvodem je rušení jednotné linie střech vytvářející v řadě případů jedinečný charakter obce. Naopak jistou monotónnost řadové zástavby vhodně rozbíjí rozličné zdobení fasád a jejich barevnost. Nejčastěji bylo na Slovácku používáno bílé vápno, okrová hlínka a na podrovnávku modřilo, později přibýly červenohnědé a šedozeleň odstíny.

Desatera stavby na venkově vydané v čísle 2/2004 doplňují následující typické znaky obydlí pro oblast Slovácka:

- střecha sedlová, polovalbová, výjimečně valbová
- střešní krytina z keramických pálených tašek bez povrchových úprav
- sýpkové polopatru nebo „výška“ (neplatí bod č. 5 Desatera stavby na venkově)
- žudra, štukem zdobené fasády
- omítané stěny - bílé, okrové, modré, červenohnědé, šedozeleň.

Olga Hamšíková
Luhačovice

Bude u Kuželova větrný park?

To, že jsou na Kuželovsku dobré větrné podmínky, věděli už naši předci. A postavili větrný mlýn, který je nyní technickým muzeem. V roce 1990 byla na kopci Bojiště postavena a později obnovena moderní větrná elektrárna, avšak dlouho nevydržela.

Od začátku roku 2004 se u obce Kuželov znovu usiluje o využití větru. Tentokrát se jedná o celkem 19 moderních větrných elektráren, které mají jižně od obce vytvořit „větrný park“.

Pro migrující ptáky mohou větrné elektrárny znamenat smrt.

Začalo to v lednu 2004, kdy vlastníci pozemků na území plánovaného větrného parku z ničeho nic dostali dopis podepsaný společností EXCON, a.s. (projektční firma) se smlouvou o nájmu pozemků. Jako nájemce v této smlouvě však figurovala WP energy, s.r.o. (mladá stavební/ inženýrská firma). Dopis mluví o záměru vybudovat „cca 19“ větrných elektráren o kapacitě 2 MW a výšce 80-120 m. Obsahoval i pozvánku na prezentaci projektu o pár dní později v kulturním domě v Kuželově. Ještě před datem této prezentace někteří vlastníci zjistili, že nabízená smlouva je nevýhodná a nájem 3800 Kč na hektar je příliš nízký.

O dva měsíce později, v březnu, přišel místním vlastníkům půdy další dopis, teď od WP energy, ve kterém bylo sděleno, že bude o týden později připravena jiná smlouva, ne na nájem pozemků, ale na věčné břemeno. Kritičtí občané hned zjistili dva

nedostatky (neurčitý počet elektráren, platnost na dobu neurčitou) a varovali spoluobčany před podepisováním takové smlouvy. Místní zemědělský subjekt Důbrava Agro a.s. naopak podepsání smlouvy doporučil. A tak někteří zašli na obecní úřad dokument - bez možnosti konzultace s právníkem - podepsat, další odmítli.

EIA

Zatím však výstavba tohoto parku není na pořadu dne, protože se na takový záměr vztahuje zákon o posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. EIA). V rámci toho bylo v dubnu na Krajský úřad Jihomoravského kraje podáno oznámení. K tomu se vyjádřila mj. Správa CHKO Bílé Karpaty, Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), Krajská hygienická stanice JM kraje a Rada JM kraje. Dotčené obce - Kuželov, Velká nad Veličkou a Javorník - nereagovaly.

Jednoznačně se proti záměru se ozvala skupina kuželovských občanů, kteří mají hlavně obavu z narušení rázu krajiny vysokými objekty a potřebnou infrastrukturou, ale i ekologického dopadu výstavby - raději by zde viděli rozvoj venkova a agroturistiky. Kritizovali i obec, která musela vědět o projektu už v lednu, ale občané neinformovala.

Správa CHKO vyjádřila pochyby týkající se krajinného rázu a (ptačí) fauny, Hygienická stanice jmenovala nejasné vlivy na lidské zdraví. Kritičtější se vyjádřila ČIŽP, která sice podporuje využívání obnovitelných zdrojů energie, ale dodala: „Umístění takové stavby na zvláště chráněném území a při jeho hranici se nám jeví jako nevhodné.“ Také Rada JM kraje měla pochyby a doporučila projekt dále posuzovat po stránce vlivů na životní prostředí, což krajský Odbor životního prostředí a zemědělství v červnu učinil.

Dokumentace

Po tomto rozhodnutí následovalo vypracování kompletní Dokumentace Větrného parku Kuželov, která mj. obsahuje i pohledovou studii, tj. fotografie znázorňující budoucí pohled na krajinu s 19 elektrárnami. Kromě většiny uvedených institucí reagovala na to navíc i Česká ornitologická společnost, která ukazuje na problémy, které mohou mít ptáci při tahu.

Důležitý okamžik v celé kauze byl určité rozhodnutí Rady JM kraje ze 7. října, která výstavbu

Větrné elektrárny změni panoráma krajiny.

větrného parku nedoporučuje s ohledem na charakter zájmového území, rozsah záměru a kvůli možným vlivům na rozvojové záměry či jiné aktivity. Tím se Rada postavila za občany, které ani Dokumentace příliš o přínosu větrného parku nepřesvědčila.

Na základě těchto nových informací Krajský úřad nyní zpracovává posudek, který bude hotový na začátku roku 2005. To však nebude konečný verdikt, neboť následuje ještě posudek EIA a jeho připomínkování, mj. prostřednictvím veřejného projednávání, kde se naposledy bude argumentovat pro a proti větrnému parku u Kuželova.

Rozhodovat bude nakonec stavební úřad ve Velké nad Veličkou.

Jan W. Jongepier

Suchá Loz

Jihovýchodně od Uherského Brodu leží obec Suchá Loz (www.suchaloz.cz) o 1100 obyvatelích, známá především pro své minerální prameny. Před pěti lety byl v obci postaven nový kostel a loni vyšla kniha místního rodáka J. Adamce s titulem Kouzelná písňala. Chloubou obce jsou také lesy a louky na úpatí Studeného vrchu (646 m), které tvoří zhruba třetinu výměry katastru, včetně přírodní rezervace Horní louky.

Starostou obce je Petr Gazdík (30), který nám přiblížil své představy o jejím rozvoji. Rozvoj pro něj neznamená jen budování dalších staveb, ale i údržba přírody. Když byl před několika lety zvolen starostou, zjistil, že lesy a louky jsou „v bohupustém

stavu“. V lese zůstalo staré, shnilé dřevo, místy byly porosty neproniknutelné, nacházely se zde černé skládky. A když po dlouhé době navštívil orchidejové louky, téměř je nepoznal, byly hustě zarostlé hlozím. Proto se jako starosta rozhodl stav zlepšit.

Brigádníci

Původně chtěl vše financovat z rozpočtu obce, ale pak zjistil, že na takovou práci může finančně přispívat, a to značně, i Správa CHKO. Na samotnou práci vybral jednoduchý, ale zároveň originální způsob. Najde mladé lidi

(hlavně ze sociálně slabších rodin nebo mezi studenty), kteří si chtějí o prázdninách vydělávat a jsou ochotni udělat něco pro obec i pro sebe.

Zájem je velký. V letošním roce se hlásilo čtyřicet brigádníků a tak některé musel starosta bohužel odmítnout. Obec se také snaží zaměstnat lidi bez práce, což je však poněkud obtížnější: „To stojí tři, čtyři dny běhání po úřadech.“ Letos se podařilo přes úřad práce získat tři lidi, jeden ale musel skončit dříve pro neplnění pracovních povinností. Hlídkání těchto pracovníků je pro starostu však časově až příliš náročné. Nemůže úřadovat, být k dispozici občanům, jezdit po úřadech na vyřizování dotací, povolení atd., a kromě toho ještě hlídat pár desítek brigádníků. To ještě potřebuje řešení.

Obec vymyslela i další způsob, jak zlepšit kvalitu venkovního prostoru bez velkých nároků na obecní rozpočet. Nepodporuje složky jako hasiče, myslivce, skauty atd. přímo. Místo toho je zve na brigády, aby si peníze vydělali sami. Za tři soboty dokázalo přibližně dvacet hasičů vynést z lesa velké množství dřeva, které rozprodali lidem. Tím pádem má obec vyčištěný les a hasiči peníze. Navíc nejsou mezi jednotlivými složkami spory, že jedna dostala více peněz než druhá. Starosta dodává: „A má to i psychologickou vazbu: když si člověk sám vyčistí les, váží si ho více.“

Plány

Za těch pár let už je vidět značné zlepšení v krajině. Na několika místech zmizel z luk nálet, a louky jsou více propojené. Avšak úplné uvedení do původního stavu si vyžádá zhruba desetiletí. Také zlepšit přístup do lesa, uklidit odpady a shnilé dřevo, proředit les, aby tam návštěvník mohl strávit příjemné chvíle, obnáší dlouhodobou práci. Aby byla obec soběstačná, koupila si traktor a sekačku.

Jiné plány má obec s padesátihektarovou obecní loukou, která je v současné době prona-

jata zemědělskému družstvu. Kdysi louka živila obec, lidé tam vodili pást dobytek. Bývaly tam i orchideje, ale díky hnojení louka dnes podle starosty „nevypadá“. Proto se obec rozhodla družstvu dát výpověď, která vstoupí do platnosti za 4 roky, a chce založit obecní s.r.o. na chov ovcí.

Obec vlastní jen jeden ze dvou pramenů minerální vody, který chce příští rok zabezpečit a opravit do důstojnější podoby (dnes je to jednoduchá jáma v zemi). Druhý pramen je soukromý majetek rodiny, která žije mimo Moravu. Nicméně obec jeho okolí se souhlasem vlastníka každý rok kosí.

V návaznosti na prameny by měla vzniknout i naučná stezka vedoucí na Studený vrch. Starosta to zdůvodňuje tím, že „málo občanů ví, co nám za dědinou roste, jaké poklady tu máme“. Stezka by měla navázat na červeně označenou turistickou cestu a projektovanou cyklostezku Uherský Brod - Nivnice, a tak sloužit i návštěvníkům regionu. Dále chce obec pro turisty zpřístupnit rekreační zařízení Zbrojovák (nyní majetek obce) u rybníku Lubná.

A jakoby to ještě nestačilo, plánuje starosta přestavbu budov mateřské školy v dům důchodců nebo dětský domov, stavbu nového obecního domu s knihovnou a malým informačním centrem, obnovu větroliamů... Ale je to vše reálné? Starosta si nedělá starosti: „Na něco musíte mít peníze, na něco musíte vědět, jak na to.“

Jan W. Jongepier

Letní škola v Hostětíně opět o slámě

ZO ČSOP Veronica pořádá v Hostětíně každoročně letní školu - pracovní a vzdělávací akci otevřenou všem zájemcům o praktickou ochranu přírody. Hlavním úkolem Letní školy 2004 bylo téma využití slaměných balíků pro tepelné izolování budov.

Od 12. do 25. července zájemci izolovali jednu stěnu sklada pro hostětínský mošt. Doplnkovými aktivitami bylo pokosení vstavačové louky, která je špatně přístupná pro mechanizaci, obsékání a mulčování mladých stromků v novém sadu, přednášky i výlety do okolí.

Izolování slámou

Použití slaměných balíků na izolaci domu je v našich končinách věcí poněkud neobvyklou, ovšem není tomu tak všude. Používání balíků má stoletou tradici ve Spojených státech, tradičně se používají též na Ukrajině - obilnici bývalého Sovětského svazu, velký rozmach zaznamenávají v poslední době v Rakousku, Dánsku, Maďarsku, Nizozemí, Francii i jinde. Všude je použito vázáno na prokázání technických vlastností daného materiálu, i když často zdaleka ne tak přísně jako u nás. Proto v nedávné době proběhly v různých zemích (Dánsko, Rakousko, USA, Nizozemí) testy prokazující míru izolačních schopností, odolnost proti prohoření, zvukově izolační vlastnosti a další.

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů kvality slaměného balíku je jeho hmotnost tedy míra slisování, na té pak závisí všechny další vlastnosti. Zkouškami prochází většinou balíky o měrné hmotnosti kolem devadesáti kilogramů na kubík. Méně slisované balíky jsou prakticky ve všech směrech horší, více slisované balíky mají větší nosnost, ale horší izolační schopnosti.

Hostětínské slámové stavby

První slámovou stavbou v Hostětíně byl malý sklad na nářadí postavený během Letní školy 2002 z balíků jako nosného prvku a omítnutý hlínou. Použité balíky však nebyly dost kvalitní (pouze ca 50 kg/m³) a „domeček“ bude muset být zpevněn. Druhou stavbou je izolace venkovní nádrže na teplou vodu ze solárního zařízení. Ke stěně ocelové válcové nádrže jsme přivázali dvě řady slaměných balíků o celkové tloušťce 80 cm. Takovou izolaci bychom si při použití jiného materiálu nemohli z finančních důvodů dovolit.

Sklad moštu

Sklad na mošt je zděná novostavba. Moštvní uskladnění potřebuje stálou nízkou teplotu ovšem nad bodem mrazu, postaven byl v podstatě „nadzemní sklep“ spojený se zemí skrze neizolovanou podlahu. Příkon tepla této budovy bude srovnatelný se ztrátami pláštěm a teplota neklesne pod čtyři stupně.

Účastníci letní školy přichytili slaměné balíky ke stěně do zazděných oček pomocí vázacího drátu. To je metoda, kterou jsme chtěli prověřit jako nejlevnější variantu izolace zděné stavby. Jiné metody (například rakouská metoda umísťování balíků mezi dřevěné vazníky) mohou být sice jednodušší, ale dražší. Kromě „přidrátování“ bylo zapotřebí také pečlivě vycpávat všechny spáry, což byla práce poměrně zdouhává vyžadující velké množství rukou. Na slaměné balíky se ještě přivazovalo drátěné pletivo, na něž se pak nanášela omítka z unimaltu. Ta má tu vlastnost, že je daleko propustnější pro páru než omítka vápenocementová, má ovšem podobnou pevnost.

Sláma jako stavební materiál má před sebou slibnou budoucnost. Je to totiž jediný dostupný biologický izolační materiál. Jiné bio-izolace (např. ovčí vlna, lněné či konopné rouno, dřevní rouno)

Jsou většinou špatně dostupné a navíc drahé. Se slámou není potřeba šetřit, protože její cena je tak nízká, že si každý může bez problémů dovolit izolaci 40 nebo 50 cm. Izolace pomocí minerální vlny či polystyrenu nepatří mezi levné, proto jsou běžně vidět izolace pěti až deseticentimetrové, což je zkrátka málo.

Ludvík Trnka

Památné stromy (17)

Mandincova lípa

Před třemi roky (říjen 2001) vyhlásila Správa CHKO Bílé Karpaty na Moravských Kopačnicích za památný strom mohutnou lípu v k. ú. Vyškovec. Jedná se o lípu velkolistou (*Tilia platyphyllos*), která je v seznamu památných stromů označena jako „Mandincova lípa“ - podle jména vlastníka pozemku, na kterém se nachází.

Lípa stojí u samoty, asi 600 m východně od kóty Vyškovec, kde tvoří svou výškou (24 m) a svým obvodem kmene o 510 cm krajinnou dominantu. Její stáří se

odhaduje na zhruba 300 let a zdravotní stav je dobrý - strom kvete, plodí a semena jsou klíčivá. V roce 2000 byl proveden zdravotní řez, statické zajištění koruny a konzervace kmene po zásahu bleskem, v roce 2003 pak znovu zdravotní řez a konzervace ran.

Kromě mechanického poškození, popřípadě poškození přírodními živly jako jsou zásah bleskem nebo silný vítr, není tento památný strom bezprostředně ohrožen. Navíc ho nyní zabezpečuje ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru 16,2 m, kde není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost. Veškeré zásahy a opatření lze provádět pouze s předchozím souhlasem Správy CHKO Bílé Karpaty.

Bohumil Jagoš

Omlouváme se všem čtenářům za nedopatření v minulém čísle. Omylem jsme zveřejnili text o stromě č. 16, Bojkovském dubu, a obrázek stromu dnešního.

Biele Karpaty a NATURA 2000

O sieti chránených území európskeho významu už určite mnohí z čitateľov počuli alebo čítali.

Európska únia má svoju predstavu o druhoch a biotopoch, ktoré si vzhľadom na vysoký stupeň ohrozenia v Západnej Európe zasluhujú osobitnú ochranu. Tú musia členské štáty zabezpečiť - vyhlásením siete chránených území, u nás známej ako sieť NATURA 2000. V prípade Bielych Karpát môžeme tvrdiť, že najcennejšie časti prírody boli rozpoznané a ich územná ochrana zaistená aj bez tlaku Európskej únie - v relatívne reprezentatívnej sieti rezervácií. Mnohé z nich tvoria jadrá území Natura.

V CHKO Biele Karpaty sa vďaka výskytu druhov a biotopov, významných v celoeurópskej mierke, „kvalifikovali“ do sústavy Natura tieto územia (okrem nich

sú v územnej pôsobnosti Správy CHKO ešte ďalšie tri, neležiace v CHKO):

Rieka Vlára

Tok prechádza územím, ktoré je budované flyšovými horninami. V nich vyhlbil relatívne hlbokú dolinu, ktorá sa vďaka spätnej erózii prerezala naprieč hlavným hrebeňom Biele Karpaty. V území je zachovaný jeden z posledných tokov hyporhithrálu s výskytom cenných druhov rýb, vtákov, blanokrídlovcov viazaných na odtrhové brehy Vlára. Celé údolie je významným biokoridorom. Cieľom ochrany je v prvom rade zlepšenie hydro-santárnych pomerov.

Holubyho kopanice

Najrozsiahléjšie bielokarpatské územie Natura, zasahuje do Moravskoleskovej a Bošáckej

doliny. Jeho súčasťou je lesná rezervácia Vefká Javorina a viaceré prírodné pamiatky lúčneho charakteru - typické bielokarpatské orchideové lúky, viaceré so vzácnymi penovcovými prameniskami (Mravcové, Grúň, Bestiné, Blažejová, Lopeniček a Baricovie lúky). Najväčie ohrozenie pre prírodu predstavuje sekundárna sukcesia lúk a rekreačná výstavba.

Brezovská dolina

Malé územie v červeno-kamenskom katastri. Cieľom ochrany je zachovanie významného penovcového prameniska s výskytom viacerých druhov mokradných vstavačovitých rastlín (päťprstnica hustokvetá, krušník močiarny, hmyzovník Holubyho a ďalšie) a cenných bezstavovcov.

Žalostiná

Územie je súčasťou flyšového masívu Žalostinej, s typickými zosuvnými prúdmi a jedinečnými vývermi a prameniskami. Je prevažne lúčneho charakteru, ale mozaikovite sa tu

vyskytujú i lesy a ovocné sady. Cieľom ochrany je zachovanie bohatých orchideových lúk a penovcových pramenísk s výskytom viacerých chránených druhov, napr. plevnatecalpínsky, ľalia cibufkonosná, vstavač mužský. Súčasťou územia sú lúčne rezervácie Žalostiná, Bučkova jama, Štefanová. Druh kosienka karbincolistá sa tu vyskytuje na jedinom mieste na Slovensku.

Krivoklátske lúky

Cieľom ochrany je zachovanie druhovo bohatých orchideových lúk a penovcového prameniska (päťprstnica hustokvetá, hmyzovník Holubyho, pavstalač hlavatý a pod) s významnou populáciou vzácného mravca *Coptoformica excavata* a bohatej populácie kosatca trávolistého. Časť územia je silne podmosená, penovce sú na vystupujúcich častiach extrémne suché, preto je tu veľa suchomilných aj močiarnych druhov tesne vedľa seba.

Krivoklátske bradlá

Cieľom ochrany je zachovanie bohatých lesných a skalných spoločenstiev bradiel s výskytom vzácných motýľov.

Pre územie je typický výskyt teplomilných dúbav, a dubobučín s prímiesou lípy, javora, drieňa, vápencových bučín (rezervácia Drieňová). Krivoklátska tiesňava je ojedinelým geomorfologickým javom, ktorý je zároveň aj cenným refúgiom rastlín a živočíchov.

Záhradská

Cieľom ochrany je zachovanie slatinného a penovcového močariska s výskytom viacerých chránených druhov orchideí (kruštík močiarny, vstavač obyčajný).

Krasín

Krasín je segmentom bradlového pásma Bielych Karpát. Ide o vypreparované vápencové bralo s kamenitými sufami na

úpätí. Väčšiu časť územia tvoria lesy. Cieľom ochrany je zachovanie hodnotných spoločenstiev skalných „stepí“ s najbohatšou populáciou lúčovky veľkokvetej a s cennými druhmi hmyzu a zachovanie zvyškov cenných drieňových dúbav s výskytom vstavača purpurového.

Vršatské bradlá

Územie spája do jedného celku tri súčasné prírodné rezervácie s pozoruhodnou geomorfologickou štruktúrou - vypreparované vápencové bradá bradlového pásma Bielych Karpát, v komplexe s lesmi a lúkami. Cieľom ochrany je zachovanie rozsiahleho komplexu spoločenstiev vysokých bradiel a lesov na vápenci s výskytom viacerých chránených druhov napr. astra alpínska, všivec chochlatý (jediná lokalita na Slovensku). Popolavec dlholistý moravský má v území najbohatšiu lokalitu na Slovensku. Územie je významné i z hľadiska výskytu vzácných druhov húb.

Lukovský vrch

Cieľom ochrany je zachovanie druhovo bohatých teplomilných drieňových dubín a bučín s bohatým výskytom viacerých chránených druhov lesných orchideí, viacerých vzácných

teplomilných druhov bezstavovcov.

Vzhľadom na to, že sa jedná prevažne o hospodárske lesy, ich ohrozenie spočíva v novej nešetnej fažbe drevnej hmoty.

Nebrová

Nebrová je prevažne lúčneho charakteru, s bohatou zastúpenou krovinnou i stromovou zeleňou. Niva potoka je podmáčaná, okolo toku sú dobre vyvinuté brehové porasty. Cieľom ochrany je zachovanie mezofilných a mokradných lúk s výskytom orchideí - napríklad vstavačovec bazový, vstavačovec májový, päťprstnica obyčajná, a ďalších vzácných druhov ako je kosatec trávolistý. Žijú tu vzácné druhy motýľov (modráčiky) a ďalších bezstavovcov.

Sylva Mertanová

Krátké zprávy

Nejdřív jedna změna staršího data, která dosud ještě nebyla v BBK oznámena:

Od května 2004 má naše detašované pracoviště v Brumově novou adresu: Brumov-Bylnice č.p. 861, Podzámčí. Je umístěno v budově muzea a informačního střediska. Telefon zůstal nezměněn.

Od 1. 11. 2004 byl z funkce vedoucího SCHKO odvolán

Pavel Bezděčka a nově obsadí pozici zoologa. Vedením Správy je pověřen Mgr. Jiří Němec.

Od 1. 12. 2004 přijímá Správa nového pracovníka na dobu jednoho roku. Je jím Radek Studénka a bude zajišťovat terénní službu včetně odborných šetření a pozorování, průvodcovských a informačních služeb pro návštěvníky CHKO, údržbu a budování informačních panelů apod.

Starostlivosť o bielokarpatské lúky

Každému je jasné, že bez pravidelnej údržby (pokosenie, boj s krovinnami) bielokarpatské lúky v svojej pestrej podobe odchádzajú do zabudnutia. Pekne udržiavaná lúka však nebýva cieľom bežného hospodára, v slovenských podmienkach je jeho motívom dosiahnuť primeraný zisk z chovu hospodárskych zvierat. Pokosená či vypasená lúka so svojou biodiverzitou býva len sprievodným javom jeho podnikania. V podmienkach, keď chov zvierat neprináša dostatočný zisk, sa motivácia k udržiavaniu krajiny vytráca a lúky zarastajú.

Najcennejšie a najzachovalejšie fragmenty orchideových bielokarpatských lúk boli zahrnuté do siete prírodných rezervácií. Zabezpečenie ich zachovania je v kompetencii rezortu životného prostredia - pod hlavičkou Štátnej ochrany prírody

zabezpečuje slovenská Správa CHKO Biele Karpaty pokosenie rezervácií svojimi zamestnancami. Odstránenie pokosenej biomasy, na ktoré už sily pracovníkov CHKO nestačia, sa rieši zmluvnou spoluprácou s dobrovoľníckymi ochranárskymi združeniami - prostriedky z rozpočtu Správy pokrývajú náklady na stravu a cestovné brigádnikov (tí pracujú bez nároku na odmenu) a opravy ich náradia. Pri súčasných možnostiach rozpočtu CHKO nebýva pre vlastníkov pozemkov ponuka CHKO na zmluvné vykonanie prác atraktívna.

Pre vlastníkov a užívateľov pozemkov, ktorí môžu riadne zdokladovať svoj vzťah k chránenému územiu, je tu novinka - možnosť požiadať ministerstvo ŽP o finančný príspevok podľa § 60 Zákona o ochrane prírody (543/2002). Príspevok má motivovať vlastníka, aby aj za cenu zvýšených nákladov dodržal ochranné podmienky dané pre konkrétne chránené územie. Tento spôsob podpory však zatiaľ nie je preverený v praxi a rovnako neznáma je aj výška možnej podpory. Okrem toho samotné pokosenie lúky v obvyklom termíne sa pokladá za bežné obhospodarovanie a príspevok je určený na kompenzáciu zvýšených nákladov, napr. náhradu kosenia ťažkými mechanizmami ručným kosením na mokradiach, oploštenie pramenísk na ochranu pred poškodzovaním dobytkom alebo kosenie v nevýhodnom termíne.

Spomenutá pomoc rezortu ŽP pri údržbe lúk sa vzťahuje len na vyhlásené maloplošné chránené územia so spracovaným programom starostlivosti a územia siete NATURA 2000. Od tohto roku však do tejto problematiky vstupuje aj európska pomoc, a to v rámci agroenvironmentálnych programov Plánu rozvoja vidieka, spadajúceho pod rezort poľnohospodárstva. Z hľadiska ochrany prírody sú zaujímavé dve z jeho podopatrení - 6. Ochrana

biotopov poloprírodných a prírodných trávnych porastov a 8. Ochrana vodných a mokraďových biotopov. Na tieto peniaze môže teoreticky dosiahnuť aj samostatne hospodáriaci roľník, gazdujúci na ploche aspoň 1 ha. Hlavným cieľom je údržba kvalitných lúk, prípadne mokradí, teda nie intenzívne hnojených a „obnovených“ trávnych porastov, s biodiverzitou zdegradovanou na pár krmovínarsky významných druhov tráv a ďateľovín.

Žiadosti prijíma Pôdohospodárska platobná agentúra. Súčasťou žiadosti je zložitý projekt, doplnený značným počtom povinných príloh. Zostavenie žiadosti a obstaranie potrebnej dokumentácie je natoľko zložitá, že v trenčianskom kraji nebola zatiaľ podaná ani jedna žiadosť. Podpora pritom môže pri niektorých typoch biotopov presiahnuť čiastku päťtisíc eur na hektár.

Na začiatku budúceho roka je na túto tému naplánované informatívne školenie pre zástupcov družstiev aj samostatne hospodáriacich roľníkov. Bielokarpatské lúky spíňajú predpoklady pre získanie tejto podpory na stovkách hektárov. V záujme Správy CHKO je poskytnúť aspoň základné informácie a pomoc pre záujemcov o jej získanie.

Sylva Mertanová

Názvy mužských součástek lidového kroje (1)

Při rozboru pojmenování oděvních součástek lidového kroje je třeba si uvědomit, že oděv patří k velice konzervativním složkám lidové kultury.

Kroj nevznikl naráz, ale postupně se vrstvil, přičemž nové „módní“ prvky doplňovaly ty stávající. Součástky různého stáří a původu se vzájemně ovlivňovaly, nefunkční prvky zanikaly a naopak tradiční zaujímaly jejich místo. Starší typy součástek se přesunovaly do kategorie spodního a pracovního, někdy též obzvláště obřadního, běžně nenošeného oděvu. Nové naopak měly často funkci reprezentativního kusu, který se nosil především ve svátek a při zvláštních příležitostech. Jejich názvy hovoří o kvalitě předmětu samého, upozorňují nás na jeho barevnost, materiál a způsob zpracování, místo výroby nebo zemi původu.

Na příkladu základních součástek mužského lidového kroje na jihovýchodní Moravě si můžeme tento proces blíže objasnit. Za nejstarší oděvní součástky je možné bezesporu označit komplet plátěných kalhot, košile a soukenného kabátu. V této skladbě bychom je našli nejen ve většině slovanských zemí, ale

Krojové boty

v různých obměnách i na západ od nich. Proberme si teď jednotlivé součástky, jejich původ, proměny a začlenění do kroje.

Starší forma kalhot je plátěná, sešitá ze dvou pravouhle přeložených kusů z celé šíře látky. Namísto vystřihu sedla je všit čtvercový klínek a široký pas je bohatě zřasen a stažen šňůrkou. Používají se především jako pracovní nebo polosváteční oděv. Až do současnosti dochovaný název - **gatě** - má obdobu ve většině slovanských jazyků a v původním významu označuje chodící (pracovní) oděv. Ve staré češtině dochází k přechylování v *hace*, zřejmě příbuzné německému *die Hose*. Regionálně rozšířené je pojmenování **třaslavice**, odvozené od roztržení látky spodních okrajů nohavic. Používáné je též **pikavice**, **piky** ve smyslu vlajících velkých kalhot na drobném těle. Druh materiálu (silné domácí plátno drlich) se zase odráží v pojmenování **drie**.

Mnohem mladšího původu je forma soukenných kalhot nazývaná **nohavice**, jejichž název je odvozen podle stejného vzoru, jako rukavice - oděv natahovaný na ruce. Ještě ve středověku byly od sebe oddělené a partie kolem pasu neexistovala. Jednalo se do velké míry o univerzální mužskou i ženskou oděvní součástku, která teprve dalším vývojem dala vzniknout na jedné straně stříhovým kalhotám, na druhé straně punčochám. **Nohavka** je ostatně, jak dokládá literatura, nářeční označení ženských punčoch. Na našem území se zachovaly na Valašsku a Těšínsku a nazývají se - **ubíračky**, **natahačky**, jistou příbuznost s nimi mohou mít i vysoké, skládané holínky ženských bot z Podluží a Kyjovska.

Nohavice byly z počátku především zimní oděv, nenosily se samostatně, ale přetahovaly

Prucek je součástí mužského kroje z Velké nad Veličkou

se přes gatě a v pase připevňovaly na opasek. Ve slohovém prostředí se však staly oděvem módním a na přelomu 14. a 15. století se dotvořila partie pasu a obě samostatné části se sešily. Na rozdíl od gatí však bylo plátno do potřebného tvaru vystřihováno a pak sešíváno. V takové podobě v průběhu 16. století zdomácněly i u nás. V Čechách a části Moravy však opět ustoupily vině krátkých, pod kolena sahajících koženek a v užívání zůstaly pouze na východě Moravy, kde se v obměnách udržely až do současnosti. Ještě na počátku 20. století se pod ně natahovaly jemnější plátěné gatě, které teprve postupně nahradila současná podšívka, tvořící pak jediné a nejspodnější prádlo. Mimo hlavní název známe též pojmenování **soukenky** označující materiál z něhož jsou ušity nebo jeho specifickou barvu - **červenice**, **fialky**, případně druh jejich oprav - **látanice**.

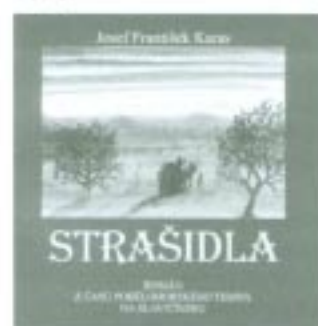
Oproti tomu plátěná, iněná nebo konopná **košile**, v nezákladnějším, zavinovacím střihu s pravouhlými rukávy, nese název mladší odvozený z latinského *kasula*. Původní pojmenování zachované např. v ruštině *rubaška* zcela vymizelo a u nás se zachovalo pouze v ženském spodním oděvu, který se jmenuje **rubáč**, podobně pak **rubáš** označující košili pro zeměděleho. Všechny názvy jsou odvozeny od způsobu přípravy „stříhu“, látka se zkrátka rubala a pak sešívala.

(pokračování příště)

**Martin Šimša
Strážnice**

Strašidla

V pátek 12. listopadu bylo na radnice ve Slavičíně slavnostně představeno nové vydání románu *Strašidla* od Josefa Františka Karase (1876-1931), který byl poprvé vydán v roce 1925.

Příběh mladé dívky z Nevšové, popisující těžký život obyvatel v tehdy chudém, vinou tatarských nájездů zpustlém kraji, v temné době náboženského fanatismu, vzbudil u čtenářů značný ohlas. František Karas byl ve své době známým autorem historických knih. Román *Strašidla* zaujme i dnes, zvláště čtenáře tohoto regionu, neboť v knize je popsán život poddaných na slavičínském panství, zmíněno je Luhačovsko, Bojkovsko, Brumovsko, Lhotsko a zejména oblast slavičínské tarnosti.

Z původního vydání zmíněného románu se mnoho kusů nedochovalo. Zhruba před dvěma lety, a to především z popudu členů Klubu přátel historie Slavičína, rozhodlo Město Slavičín vydat knihu znovu. Přepis textů z původní knihy byl proveden s pomocí ochotných studentů, náročné korektury staročeského

jazyka se ujala PhDr. Jiřina Hánová a poté byl text z hlediska jmenných historických názvů konzultován PhDr. Zdeňkem Pokludou, který zpracoval již mnohá pojednání a provedl mnohé přednášky o Slavičíně. František Slovák, rodilý Slavičan a výtvarník, navrhl obálku v souladu s ilustracemi vyhotovenými malířem Romanem Traburou, také Slavičanem, ale dnes známým pražským malířem. Předmluvu napsala Emílie Malíková, vedoucí městské knihovny a sběratelkou i šířitelkou regionální lidové kultury.

Marie Rumlíková
Slavičín

Příručky SAPARD

Agroenvironmentální programy na květnatých podhorských loukách. Vydal: VIS Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou. 23 stran. Agroenvironmentální programy na orné půdě. Vydalo: ZO ČSOP Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou. 23 stran.

V rámci projektu SAPARD bylo letos vydáno pět příruček o tzv. agroenvironmentálních programech Evropské unie. V tomto příspěvku se pojednává pouze o těch dvou, které mají přímou návaznost na Bílé Karpaty.

Brožury slouží především zemědělcům, kteří hospodaří

v chráněném území nebo chtějí ozdravit svou půdu a vrátit krajině její typický ráz. Radí, jak hospodařit v souladu s přírodou i se zákony ČR a jaké výhody jim z toho plynou. Z těchto brožur by měly čerpat i různé organizace (neziskové organizace, občanská sdružení, ČSOP, školství aj.), které šíří osvětu a vzdělání v oblasti zemědělství a ochrany přírody.

Již na první pohled publikace upoutají svou grafikou. Barevné fotografie zvířat, rostlin, ukázek tradičních způsobů hospodaření, ale bohužel i následků negativních vlivů jsou doplněny četnými perokresbami. Text je psán jazykem srozumitelným pro každého, je přehledně uspořádán do kapitol s chronologickým vývojem.

Zákon o ochraně přírody nyní dává jejím správcům do rukou nástroj, kterým lze zachovat nejen ty nejcennější části přírody. Také finanční podpora ze strany MZe a MŽP podpoří šetrnou činnost zemědělců v krajině. Ti však musí respektovat a dodržovat podmínky zemědělské činnosti dané státem. Podmínky vycházejí z tradičních forem hospodaření a

jsou zde úzce provázány požadavky jak zemědělců, tak ochránců přírody.

Brožury přinášejí informace o tom, jakým způsobem a za jakých podmínek Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí podporují šetrné hospodaření zemědělců v krajině.

Obě publikace lze získat zdarma na pracovištích Správy CHKO Bílé Karpaty v Luhačovicích, Veselí nad Moravou a Brumově - Bylnici. K dispozici by měly být i na dalších správách CHKO, ministerstvu životního prostředí a zemědělství v Praze nebo v kanceláři Daphne v Bratislavě.

Šárka Slovácová
Luhačovice

Jak se určuje výměra pozemků

Správa CHKO Bílé Karpaty už několik let používá novou informační technologii, geografický informační systém (GIS). Ten umožňuje mj. zaměření území a určení jeho přesné výměry. Protože při udělování dotací dochází někdy k zpochybnování výměr uváděných Správou CHKO (ne snad z nedůvěry k pracovníkům Správy CHKO, ale spíše z neznalosti způsobu, jak jsou určeny), přinášíme stručné vysvětlení.

Technologie GPS

Prvním krokem celého procesu je zaměření hranic konkrétního území přímo v terénu. To provádí pracovník pomocí přístroje GPS (globální polohovací systém). Přístroj využívá družic na oběžné dráze k určení polohy, rychlosti a času na kterémkoliv místě na Zemi. Přijímá a zpracovává rádiové signály ze speciálních družic neustále obíhajících kolem Země. Z doby, která uplyne mezi vysláním signálu z družice a jeho zachycením přijímačem, se určuje vzdálenost přijímače od družice a za její pomoci se vypočte poloha přijímače.

V terénu jsou zaznamenávány výrazné body daného území jako například rohy pozemků. Zaměřené body se na pracovišti Správy CHKO přehrají do počítače, kde jsou dále využívány pomocí speciálního programu.

Mapy a letecké snímky

V počítači se k zaměřeným bodům přidávají další informace, kterými jsou zejména katastrální mapy v digitální podobě a letecké snímky. Naší snahou je mít k dispozici aktuální mapy pro jednotlivé katastry a tak dnes využíváme mapy původního katastru, katastru nemovitostí a také nové DKM mapy. Díky počítači lze všechny katastrální mapy zobrazit v překrytí s leteckými snímky, takže je možno vidět

obojí v jednom obrázku.

Námi používané letecké snímky jsou barevné digitální ortofotosnímky zpracované pro měřítko 1 : 5000 a nasnímané v letech 2001-2002. Na ortofotosnímcích je provedena poměrně složitá korekce geometrických nepřesností. Snímek je během ní zbaven zkreslení způsobených členitostí terénu, zakřivením zemského povrchu, pohybem letadla apod.

K tomu, aby se model vytvářený v počítači co nejvíce přibližoval skutečnosti, je zapotřebí digitální elevační model (DEM). Tento model představuje znázornění krajiny v trojrozměrném prostoru, tedy tak, jak krajina skutečně vypadá, se zachycením vrcholů, údolí a svahů, umožňující se nejen „pohybovat“ ve virtuálním prostoru, ale také odvozovat základní parametry reliéfu (sklon, skutečná délka, ...). Na základě všech těchto informací je zakreslena hranice daného území, například na které bude poskytnuta dotace.

Výměra

Pokud jsou všechny výše zmíněné informace zadány v počítači, stačí jen stisknout tlačítko a spouští se výpočet výměry. Hranice území je přenesena do trojrozměrného modelu krajiny. Vymezené území je překryto pomyslnou sítí a pro každý bod sítě se odvozují zeměpisné a výškové souřadnice. Dalším krokem je tzv. „vypločování“, což je pospojování bodů sítě do malých trojúhelníků, které zohledňují všechny výškové rozdíly a další vlastnosti terénu.

Vysvětlivky:
ČUZK - Český úřad zeměměřičský a katastrální
DEM - digitální elevační model

V závěrečném kroku se plochy trojúhelníkových plošek sčítají a získaná hodnota v metrech čtverečních se přepočítává na hektary.

Přesnost

Míra přesnosti hodně závisí na použitém trojrozměrném zobrazení krajiny. Náš model byl vytvořen z vrstevnic a dalších výškových bodů, které používá ČUZK. I zde ale dochází k určitému zkreslení, jeho míra však bývá téměř zanedbatelná.

Mnohem závažnějším zjiš-

Soutisk tematických vrstev v prostředí GIS

těním je srovnání hranice řešeného území s hranicemi parcel, jak nám ukazuje soutisk ortofotosnímku a katastrálních map. Často se setkáváme s názorem, že jsme zhotoviteli ukřivdili, že parcela má přece mnohem větší výměru (podle katastrálního výpisu).

To je pravda, my nezpochybňujeme údaje katastrálních úřadů, ale v drtivé většině případů není rozsah řešeného území s hranicemi parcel shodný. Problém je v tom, že louka, kterou zhotovitel seče, nemusí nutně představovat celou parcelu. Před mnoha lety, když se počítaly výměry parcel, tomu tak asi bylo, ale neudržovaný nálet za pár let dokáže hranice značně pozměnit! A dotace se poskytují na plochu kosenou, nikoliv na plochu parcely.

Vilém Pechanec
Luhačovice

DKM mapa - digitální katastrální mapa
GIS - geografický informační systém
GPS - globální polohovací systém

Přístroj GPS

Ekojarmark v Lucembursku

Od 17. do 19. září 2004 se v hlavním městě Lucemburska konal ekologický veletrh, kterého se zúčastnili také vystavovatelé z Bílých Karpat - Tradice Bílých Karpat z Hostětína, a zástupci českých ekologických zemědělců - PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců (Šumperk).

Obě organizace spolupracují s lucemburskými partnery (Nadaci Hëllef fir d'Natur) již řadu let na různých ekologicky zamě-

řených projektech. Pro ekoveletrh připravily společnou prezentaci tradičních řemesel, folklóru a přírodních zajímavostí Bílých Karpat; českých biopotravin a produktů z oblasti šetrné turistiky. Akci koordinovalo Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic, o.p.s. ze Starého Hrozenkova.

Díky zájmu a ochotě několika zručných bělokarpatských řemeslníků se podařilo během prázdnin připravit a shromáždit pestrou a bohatou kolekci krásných rukodělných výrobků, díky nimž jsme mohli představit návštěvníkům tradiční výrobky ze dřeva, skla, slámy, včelího vosku, ovčích kůží i textilu. K dokreslení atmosféry českého stánku přispělo velkou měrou i několik členů bměnské cimbálové muziky Veronica a jejich hostů. Pozornosti návštěvníků se těšila rovněž živá ukázka výroby dřevěných holubiček.

Propagační materiály prezentovaly Zelené stezky - Green-

ways, Ústav lidové kultury ve Strážnici a Bílé Karpaty.

Neméně zajímavou součástí naší expozice byla prezentace vybraných českých potravin - tradičního zdobeného medového pečiva a biopotravin. Ekologické zemědělce a zpracovatele prezentovali velmi úspěšně s vínem a kořením Abrlovi z Pavlova, nechyběly mošty a čaje z Hostětína, sušená jablka z Hrozenkova a výrobky z obilovin od firmy PRO-BIO obchodní společnost s.r.o. ze Starého Města pod Sněžníkem.

Veletrhu se účastní každoročně asi 180 vystavovatelů a 15.000 návštěvníků. Představují se zde především lucemburské ekologické projekty, organizace a firmy, ale své místo zde najde vždy i několik zahraničních hostů. Návštěvnost našeho stánku nás příjemně potěšila. Vedle lucemburských hostů jsme se setkali i s řadou rodáků žijících v Lucembursku, kteří se přišli na naši expozici podívat a pozdravit nás, nechyběli mezi nimi ani zástupci české ambasády.

Velký dík patří všem, kteří se na náročnou přípravu a realizaci celé akce podíleli, a také všem výrobcům a organizacím, kteří pro českou expozici poskytli své výrobky a materiály, a tak pomohli zajistit pěknou prezentaci naší kultury, přírody i ekologického zemědělství v zahraničí.

Renata Vaculíková
Starý Hrozenkov

NAPSALI JSTE NÁM

Vždycky si rád pročítám všechny články časopisu B-B Karpaty. K mnohým se i vícekrát vracím. V posledním čísle 3/2004 mne zvlášť zaujaly a potěšily:

Ochrana přírody je hlavně v řudoch. Nový ředitel CHKO Biele Karpaty ing. Stano, velmi věcně a objektivně mluví o problémech ochrany přírody i o vztazích a zájmech nebo aktivitách jak státní tak i dobrovolné ochrany přírody.

Vzpomenutí letecké bitvy. Patřím již také mezi pamětníky oné události. Byl jsem tenkrát

kousek pod hřebenem mezi Ochozem a Lokovem a výhledem na západ směrem na Bojkovice, Uh. Brod až k Buchlovu. Viděl jsem pád bombardéru u Krhova, otevřený padák jediného pilota, kterému se podařilo zachránit se a také sestřel německé stíhačky Messerschmitt americkou stíhačkou Leightingem. Byl to tehdy velmi emocionální zážitek.

Včelafení v malém. Protože jsem také včelař, i když v daleko menší míře, zaujaly mě názory přítele Buzíka na současnou

situaci ve včelařství i jeho postoj k této problematice. Plně se s ním ztotožňuji.

No a nakonec mne velmi potěšil příspěvek Evy Kavkové **Život člověka na Zemi** z literární soutěže Zelená planeta. Takových mladých lidí s podobnými názory na život kdyby bylo více. Jen aby jim to vydrželo i v dospělosti.

S pozdravem

Vladimír Strapina
Brumov-Bylnice

Netopýři v Bílých Karpatech

Rádi bychom vás na tomto místě seznámili s průběhem a výsledky projektu „Mapování letních kolonií netopýřů na Hodonínsku“, který proběhl v létě letošního roku.

Proč netopýři?

Někteří živočichové jsou hvězdami časopisů, domácími miláčky a užitečnými pomocníky. Jsou však i takoví, kteří jsou symbolem zla a temných sil a u lidí vzbuzují odpor. Do této skupiny bohužel doposud patří netopýři. Mnoho lidí je nemá v lásce, bojí se, že se jim zapletou do vlasů, pod rouškou tmy z nich vysají krev a zmizí neznámo kam. Tyto a jiné pověry však prameni povětšinou z nevědomosti. Běžný člověk neví, kde a jak netopýři žijí, čím se živí a kam chodí spát, kolik jich žije v našem okolí a jaký je jejich význam pro životní prostředí. K zodpovězení těchto i jiných otázek vznikl náš projekt, který

jsme pod hlavičkou ZO ČSOP Bílé Karpaty a s podporou ÚVR ČSOP uskutečnili v červenci letošního roku.

Jak na to?

Během prací jsme postupně navštívili 78 objektů, v nichž se dal předpokládat výskyt netopýřů, zejména půdy kostelů a kostelní věže, ale i školy, zámky, několik obecních a farních úřadů atd. Prvním krokem bylo oslovení správců kostelů dopisem s žádostí o pomoc při realizaci projektu. Na tomto místě bychom chtěli poděkovat správcům těchto objektů za vstřícnost a trpělivost s námi „zoology“, neboť bez jejich pochopení by se nikdy nepodařilo uskutečnit projekt takového rozsahu v tak krátkém čase. Zvláštní poděkování chci věnovat správcům kostelů, farářům a kostelníkům, kteří v dnešní nelehké době umožnili vstup do všech objektů.

Nebojte se netopýřů!

Tak zní název informačního letáku, který byl rozdáván správcům objektů během mapování. V tomto materiálu byly stručně shrnuty základní informace o životě a významu netopýřů. Je potěšitelné, že se s letáčkem můžete stále setkat na nástěnkách některých farních úřadů, a že se tak informace dostávají dále mezi lid.

Výsledky

Výsledkem je podrobné zhodnocení těchto míst z hlediska výskytu netopýřů, pobytových znaků, stavu jejich prostředí a potenciálního ohrožení těchto populací. V CHKO Bílé Karpaty jsme navštívili 11 lokalit.

Kolonie netopýra velkého v Lipově

Největším zážitkem byl nález kolonie netopýra velkého (*Myotis myotis*) v Lipovském kostele, která čítala bezmála 400 jedinců. Dalším druhem byl netopýr dlouhouchý (*Plecotus austriacus*), který byl nalezen ve Velké nad Veličkou (54 ks), v Radějově (14 ks) a v Hroznové Lhotě (3 ks). Třetím druhem, netopýr večerní (*Eptesicus serotinus*), byl objeven v Kuželově v počtu 15 kusů. Nejvzácnější nález pochází z Kněždubu, kde měli v létě na půdě kostela nejméně 2 jedince netopýra britého (*Myotis emarginatus*).

Co dál?

Některé kolonie byly zmapovány již dříve a my jen ověřili jejich stav. Byly však nalezeny i nové údaje, doposud nepublikované, které zpřesňují naše povědomí o výskytu netopýřů, těchto krásných, tajemných a užitečných „létajících myší“. Věřím, že naše práce pomůže ochránit netopýry a jejich prostředí a bude prvním krokem k jejich systematické ochraně v Bílých Karpatech. Neboť pouze tehdy, když budeme vědět, co máme na půdě, můžeme se zachovat tak, aby byl spokojen vlastník budovy, netopýří ochránce přírody.

Gašpar Čamlík Radim Pikner
Vracov Staré Hutě

Vrāpenec malý

O chytré žluně

V lese se vyvrátil starý dub a to přilákalo dva ježky, aby se tu poohlédli po něčem k snědku. Tak se stalo, že oba najednou obrátili píát spadené kůry a pod ní našli ohromnou, hnědě lesklou kuklu lišaje. Je všeobecně známo, že kukly lišajů jsou ohromná pochoutka. Jenže tu byla jen jedna. Ježci se hned začali hádat.

„Zmizte odtud, to já ji našel,“ zavrčel světlejší z nich.

„No co si myslíte, vy otroapo, já ji uviděl první,“ zabouřil ten tmavší.

Hádali se vydatně, ale do boje se nechtělo ani jednomu, ani druhému. Nakonec se dohodli, že budou sou-těžit. Kuklu schovali pod kousek kůry a každý šel někam ji-nam. Ten, který do večera přinese větší důkaz o své odvaze, vyhraje, a kukla bude jeho.

Celou tu hádku poslouchala žluna, která seděla na ved-lejším javoru. Teď se

rozletěla za světlým ježkem zvědavá, co se bude dít. Ježek mířil z lesa ven a cestou si brblal: „No to viš, bambulo jeden. Já se tak budu někde rvát! Tůdle. Zajdu támhle k hájence a přinesu píрко hnědé slepice. Potom ti namluvím, jak jsem byl napaden výrem a jak jsem se ubránil.“

To žluně stačilo. Vrátila do lesa a hledala tmavého ježka. Našla jej na křížovatce lesních cest, co stojí dřevěný křížek. Ježek šmejdil kolem a povídal si pod fousy: „Hezky tě ošidím, hlupáku. Kam bych se honil za dobrodružstvím. Tady někde jsem viděl pruhované kukaččí píрко. S tím ti pak vytřu zrak, až budu líčit, jak jsem se porval s krvelačným jestřábem!“

Žluna si tiše uchechtla a odletěla zpět k vyvrácenému dubu.

Chvilu před setměním se oba ježci vrátili. Když si navzájem řekli své smyšlené příběhy, bylo jasné, že nevyhrál ani jeden, ani druhý. A tak se konečně shodli na tom, že se o kuklu podělí. Místo kukly však našli pod kůrou jen veliký žalud.

„Kde je naše kukla? Co to má znamenat? Někdo nás okradl, někdo nás ošidil!“ křičeli oba ježci, až se to daleko rozléhalo.

„Ale, ale, pánové. Nač ten křik?“ ozvala se z javoru chytrá žluna. „Vy nevíte, že tenhle les je začarovaný? Odedávna se tu dějí náramná kouzla. Tady se dokonce může stát z domácí slepice divoký výr a z kukačky krvelačný jestřáb. Proč by se tedy kukla nemohla změnit v obyčejný žalud?“

Pavel Bězděčka
ilustrace: Josef Kremláček

ZELENÁ PLANETA

Na samotě u lesa

Na samotě u lesa stojí už odedávna malý úl. Ale ještě pořád si tam včelíčky nosí med a považují ten úl za svůj domov. Takhle by to mohlo zůstat napořád, kdyby se v jeho blízkosti neobjevili dva největší rošťáci z vesnice.

Měli praky a stříleli po ptačích hnízdech, zadupávali brouky spěchající po lesní pěšince, utrhli, co se jim připletlo do cesty, a křičeli tak, že jim les nestačil vracet ozvěnu. Bylo zrovna na podzim, kdy včelky měly nejvíce medu v zásobě na dlouhou zimu.

Kluci dostali nápad, že si na tom medu smísnou. Bez váhání úl otevřeli, popadli pláštěv a než se včelky vzpamatovaly, už byli s lupem pryč. Zastavili se až u vesnice. Ochutnali, ale nebyl to ten dobrý, sladoučkový med, co mají doma na polici. Byl to med, který chutná včelkám, ne takovým lumpům, jako jsou ti dva.

Mezitím včelky sbíraly med, aby měly alespoň nějakou zá-sobu. Jenže už bylo pozdě, květiny odkvetly, celá příroda se chystala k zimnímu spánku. Najednou si všimly člověka kráčejiho zase k jejich přibytku.

Jenže tentokrát to byl hajný. Zjistil, co se stalo, zalovil rukou v kapse a vytáhl deset kostek cukru. Položil je do misky a zalil vodou. Cukr roztál a vznikla hustá kašička, která včelám vydrží až do jara.

Na jaře nasbíraly včelky hajnému ten nejsladší lesní med. A co kluci? Tentokrát si ze své loupežné výpravy donesli pěk-ných pár žihadel od strážkyně lesního úlu na samotě u lesa.

Ladislav Breznický
ZŠ Strání, tř. 6.A
(II. kat., 2. cena)

Česko-slovenský slovníček

Tento seriál jsme v čísle 4/2002 zahájili příspěvkem o ovoci a zelenině.

Dnes se k jídlu vracíme a podíváme se i na ostatní druhy jídla - maso, obilniny a luštěniny, mléčné produkty, koření aj. Překvapivě mnoho slov se v obou jazycích až nepoznatelně liší, i když na Moravě se občas používají slova, která mají blíže ke slovenštině než k češtině. Ale schválně - kdo ze starších čtenářů je zná i v druhém jazyce? A odhadnou ti mladší vůbec něco správně?

Richard Meda
Jan W. Jongepier

slovensky
hydina
bravčové
baranina
morčacie
divina
chudé maso
rebro
fašírka
pečeň
paštéta
zakáľačka
jaternica
rezeň
pečienka
trtol, trtáč
kapustnica
rezance
kvaka
špargla
struk
strukoviny
šošovica
proso, pšeno
šúfance
omrvinka
žemľa
hrianky
posúch
šiška, pampúch

česky
drůbež
vepřové
skopové
krůtí
zvěřina
libové maso
žebro
sekaná
játra
paštika
zabijačka
jitrnice
řízek
pečínka, pečeně
biskup
zeľňačka
nudle
tuňin
chřest
lusk
luštěniny
čočka
jáhly
šišky
drobeček
houska
topinky
placka
kobliha

Ať torta nebo dort, chutná vždycky.

plnka
slivkový lekvár
torta
cmar
maškrtka
chren
rasca
čierne korenie
klinček
kóstka
desiata
olovrant
nádivka
povidla
dort
podmáslí
mls
křen
kmín
papř
hřebíček
pecka
přesnídávkva
svačina

Probuzení

Jednoho dne z rána se měly začít probouzet květiny, ale nic. Nikde žádný narůžovělý kvítek. Slunce vyšlo a podívalo se té zvláštnosti. Zlatým hlasem promluvílo:

„Kde jste květiny? Proč už nevstáváte?“

Malá šípková růže se jen pomalu zvedla a hlasem jemným jako letní vánek odpověděla:

„Už nechceme dál kvést, protože lidé si nezaslouží, abychom jim zkrášlovaly prostředí. Utrnou květ a za chvíli jej zahodí.“

Slunce se zamyslelo a řeklo: „Máte pravdu, ale co s tím chcete dělat?“

Zvonek jen tiše zacinkal: „Nevykveteme! A uvidíme, jak nás budou lidé prosit.“

Slunce souhlasilo. Za pár dní se na louce začali sbíhat vyděšení lidé. Nějaký muž vykřikl:

„Květiny nerostou!“

Všichni začali přemýšlet, co se děje, až malá holčička tiše řekla:

„To my!“

Tázavě se na ni všichni podívali.

„My jsme zaviniili, že květiny nekvetou! Nechováme se k nim dobře.“

Než stačila větu dokončit, začaly se květiny zvedat. Všichni malé dívky zatleskali a uvědomili si, že má pravdu. Od té doby si tam lidé cení všech květů. Z vděčnosti, že květiny kvetou, se Lhotě začalo říkat „Květinová Lhota“.

Štěpánka Koišová
ZŠ Za Alejí, Uh. Hradiště,
tř. 7.B
(II. kat., 2. cena)

Zelená planeta

Proč je na globusu pořád jenom modrá? Proč je Země tak velká? Proč mám psát o zelené planetě?

Povím vám jeden příběh ne o planetě, ale o malé vesničce, která je také na planetě. Vlastně je to příběh o jednom klukovi. Tento kluk, který se jmenuje Pepa, chodí často na dětské hřiště se svými kamarády. Dělalí tam hrozný nepořádek. Všechny papíry od bonbonů a cukrovinek hází na zem. Začali se drcat a Pepa upadl na drát od prskavky a poranil si ruku. Ruka ho bolela, a tak šel domů. Měl horečku. Z horečky byl tak hrozně unavený, že usnul. Zdál se mu hrozný sen o tom, jak papírky z dětského hřiště za ním chodily a říkaly mu: „Uklid nás do koše!“ Pepa sebou házel a křičel: „Nechte mě na pokoji, já vás neuklidím.“ Pepova maminka to uslyšela a vzbudila ho. Byla bych hrozně ráda, kdyby všichni lidé, kteří nám znečišťují prostředí, měli takový hrozný sen jako Pepa.

Myslíte, že se Pepa polepší?

Veronika Pleváková
ZŠ Ořechov, 3. tř.
(I. kat., 2. cena)

1. Staré ovocné sorty sú historickým dedičstvom, ktoré ešte stále dostatočne nedoceňujeme. Gazdovia starostlivo vyberali tie stromy, ktoré vydržali aj drsnejšie klimatické

podmienky, dokázali prinášať dobrú úrodu a poskytovali čo najkvalitnejšie ovocie. To všetko bez nutnosti stromy orezávať alebo inak sa o ne starať. Pretože boli pestované ako vysokokmene, veľmi častým spôsobom zberu úrody bolo otriasanie, prípadne obĺhanie palicou. Aj napriek nešetnému zachádzaniu vydržalo ovocie často celú zimu až do jari. Stromy sa i bez zvláštnej starostlivosti dožívali vysokého veku - sto i viac rokov. Staré odrody neboli nikdy chemicky ošetrované a predsa dokázali prinášať veľké úrody. Nenechajme ich vyhynúť!

Moderné a vyšľachtené jabĺčka, pestované v obrovských sadoch, dopravované na pulty hypermarketov z napríklad z južnej Európy, sú počas ich kvitnutia, rastu, pred zberom, po zbere, počas cesty a v skladoch ošetrované chemickými postrekmi

- a) až 5x
- b) až 10x
- c) až 15x

2. Toxické pesticídy

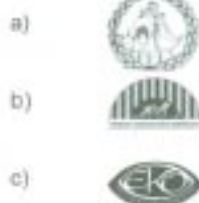
Spotrebiteľi si zvykli, že potraviny, ktoré kupujeme v obchodoch, sú v poriadku. Žiaľ, nie je to celkom tak. Priemyselné poľnohospodárstvo sa vzdávať prírode a používa množstvo nebezpečných chemikálií. Pozrime sa bližšie na pesticídy. Každý rok sa na svete vyrobí 2,5 milióna ton pesticídov pričom ich existuje približne 5000 rôznych druhov a ich zmesí. Ľudia priamo ohrození pesticídmi na živote sú tí, čo s nimi pracujú na farmách - podľa údajov Svetového centra zdravia vo Švajčiarsku sa za rok otrávi pesticídmi 2 000 000 ľudí, z toho 40 000 na následky otravy zomrie. Pre zdravie nás, spotrebiteľov, je nebezpečná dlhodobá konzumácia potravín so zvyškami pesticídov, pretože niektoré pesticídy môžu narušiť delenie buniek v tele a spôsobiť tak rakovinu, poškodiť imunitný systém, viesť k vzniku alergií, atď. ...Problém pesticídov sa dnes týka celej Európy. Dokazuje to aj štatistika Európskej únie. V roku 2002 bolo až 20% všetkých prípadov kontaminácií potravín chemikáliami spôsobených práve pesticídmi.

Pesticídy sú:

- a) umelé (chemické) hnojivá
- b) chemické látky, používané na ochranu rastlín proti hubovým ochoreniam, hmyzu, zaburineniu a pod.
- c) prímеси, pridávané do potravín, známe pod označením „E“

3. Biopotraviny nosia predponu BIO vtedy, keď spĺňajú prísne kritériá - pri ich vzniku (od pestovania na poli či chovania, cez spracovanie až do obchodu) neprišli do styku so zakázanými chemickými látkami, ani neboli spracovávané zakázanými technológiami (genetické modifikácie, ožarovanie a pod.). Vtedy majú právo byť označené logom ekologického poľnohospodárstva.

Slovenské logo ekologického poľnohospodárstva je:

4. Nezvykle chlpaté prasiatka sú historické plemeno ošípaných chované prevažne pastevným spôsobom v Podunajskej nížine karpatského Euroregiónu... V nížine prežívajú po celý rok vonku, bez ustajnenia. Prasiatka na obrázku si spokojne našívajú na rodinnej farme Mašekov mlyn v Hornom Oháji pri Vrábľoch.

Toto plemeno ošípaných sa nazýva:

- a) mangalica
- b) prasa chlpaté
- c) terketica

Informácie čerpané zo stránky www.biospotrebiteľ.sk

Správne odpovedi z minulého čísla:

Otázky (a)

1. osm, 2. střečičník pantofliček, 3. Olšava, 4. druh borovice rastoucí na horách, 5. laň, 6. hmyzem, 7. modřín, 8. nauka o ptácích, 9. sokol, 10. jedovaté.

Otázky (b)

1. šest, 2. tořič čmelákovitý, 3. Velká Javořina, 4. parazitická rostlina na dubu, příbuzná jmelí, 5. bachyně, 6. mšicemi, 7. bukvice, 8. dřevínami, 9. králíček obecný (4-6 g), 10. ano, např. vstavače.

5. V sobotu 2. 10. 2004 sa na ekofarme rodiny Balážových v Sklenom uťočnilo slávnostné vyhlásenie súťaže o Velesov roh hojnosti pre farmu s najlepšou starostlivosťou o hospodárske zvieratá na Slovensku. Otec myšlienky MVDr. Jozef Juršák a hlavný organizátor podujatia MVDr. Rastislav Kolesár na fotografii práve sypú z Velesovho rohu hojnosti do zástery p. Balážovej symbolickú finančnú odmenu...

Kto je Veles?

- a) zakladateľ ekologického poľnohospodárstva na Slovensku
- b) minister pôdohospodárstva
- c) staroslovanský boh - ochranca stád a zdravia hospodárskych zvierat

6. Geneticky manipulované organizmy (GMO) - v súčasnosti sa pestuje napr. geneticky manipulovaná sója a kukurica. GMO predstavujú reálnu hrozbu rozvrátenia prírodných ekosystémov (GM kukurica vylučuje

jed, ktorý zabíja hmyz). Lekári varujú pred hrozbou nárastu alergií (GMO obsahujú kvalitatívne nové bielkoviny, ktoré nikdy neboli súčasťou ľudskej potravy) a pred hrozbou prenosu odolnosti voči antibiotikám na choroboplodné organizmy. Ich použitie nie je povolené v ekologickom poľnohospodárstve.

Geneticky manipulované organizmy

- a) sa nesmú pestovať ani v Slovenskej ani v Českej republike
- b) sa smú pestovať iba v Českej republike
- c) sa smú pestovať aj v Českej aj v Slovenskej republike

Kulturní aktuality, výstavy a další zajímavosti

Uvádíme zde několik zajímavostí z kulturního dění - aktuální výstavy, kulturní akce, nová informační centra v regionu. Pokud máte zájem o zveřejnění kulturních a společenských akcí (na moravské i slovenské straně), které připravujete, napište nám, rádi je v časopise otiskneme.

Brumov-Bylnice

Městské muzeum a informační středisko, tel.: 577 330 138, e-mail: muzeumbb@volny.cz

Výstava o sklářství v Sidonii a Svatém Štěpáně

Výstava potrvá do 30. dubna 2005, je doplněna o vzácné sklářské výrobky.

Komňa - Památník J. A. Komenského

Tel.: 572 641 140

Památník je umístěn v bývalé sýpce z roku 1774 (č. p. 33 a 37). Je zde umístěna stálá expozice historie obce a J. A. Komenského. Otevřeno kdykoliv na požádání.

Slavičín

Městské informační centrum Slavičín, tel.: 577 234 251, www.mesto-slavicin.cz

Výstava betlémů

12. prosince 2004 - 6. ledna 2005, prostory Městského klubu, Mladotické nábřeží 849

Valašský báň s cimbálovou muzikou

15. ledna 2005, Sokolovna, od 20 hodin

Valašské kumštování pro radost i užitek

18. března 2005, rukodělné aktivity, kulturní program, Sokolovna, aktivity probíhají v průběhu celého dne

Uherský Brod, Muzeum Jana Amose Komenského

Telefon: 572 632 288, 572 632 289, <http://www.mjakub.cz>

Absolventka FAMU

14. ledna - 27. února 2005, výstava uměleckých fotografií současných tvůrců

Kosočtverec

27. ledna - 1. března 2005, Kosočtverec kolem nás - různý pohled na známý geometrický tvar očima moravských výtvarníků

Uherské Hradiště

Hlavní budova Slovákckého muzea, Smetanovy sady 179, tel.: 572 556 556, 572 551 370, www.slovackemuzeum.cz

Výstava Klobúček s pérkama, věneček s pantlami

4. listopadu 2004 - 28. března 2005, velký sál. Národopisná výstava o úvazech a pokrývkách hlavy je uspořádána z vlastních sbírek při příležitosti 90. výročí Slovákckého muzea.

V říši pohádek - výtvarný projekt ZUŠ

11. listopadu 2004 - 13. února 2005, malý sál

Bílé - Biele Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Finanční podpora: Časopis byl podpořen v rámci výběrového řízení MŽP ČR na podporu projektů předkládaných nestátními neziskovými organizacemi.

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 518 322 545
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Jan W. Jongepier

CEA

Mierové námestie 29
911 01 Trenčín
tel., fax: 032 / 640 0400
e-mail: cea@changenet.sk
Richard Medál

Redakce: Pavel Bezděčka, Barbora Duží, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medál, Sylva Mertanová, Marie Petruš, Hana Poková, Věra Pospíšilíková

Fotografie: Hana Poková (str. 1), Jan W. Jongepier (str. 12, 15), Václav Tetera (str. 6), Barbora Duží (str. 8), Jaroslav Vajdiš (str. 10), Bohumil Jagoš (str. 14), Renata Vaculíková (str. 20), Radim Píkner (str. 21), Jana Hajduchová (str. 23), Richard Medál (str. 24), Klaudia Medalová (str. 24), archiv ZO ČSOP Veronika (str. 5, 13), archiv obce Štítina nad Vláří (str. 2, 3), archiv ZO ČSOP KOSENKA (titulní a zadní strana), archiv obce Suchá Loz (str. 12), archiv Správy CHKO Biele Karpaty (str. 16), archiv VIS Bílé Karpaty (str. 17).

4. číslo ročníku 2004 vychází v prosinci 2004

Reg. č. 742B, ISSN 1211 - 3638, Ročník IX, číslo 4, náklad 1800 ks, cena 20 Kč, 20 Sk

Tisk: Agentura NP, Staré Město u Uherského Hradiště

Výplatné hrazeno v hotovosti
Distribuce v ČR povolena Ministerstvem kultury
pod registračním číslem MK ČR E12382.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 20 Kč, 20 Sk